

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2017

ARCHEOLOGIENOTA

Hoogpoort 15 – Gent (OVL)

ADEDE Archeologisch Rapport 136

JANSSENS D.

PIETERS H.

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 136

Archeologienota Hoogpoort 15 te Gent (Oost-Vlaanderen).

PIETERS H. & JANSSENS D.

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2017
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Hadewijch Pieters, David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.6	Randvoorwaarden	- 12 -
2.7	Werkwijze	- 12 -
3	Assessmentrapport.....	- 22 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 22 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 24 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 24 -
3.2.2	Quartaire geologisch	- 26 -
3.2.3	Bodem	- 27 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 27 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosiekaart.....	- 28 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 29 -
3.2.3.4	Bodemgebruiksbestand 2001.....	- 30 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 31 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 32 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 32 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 34 -
3.3.2.1	Panoramisch Zicht op Gent, 1534	- 34 -
3.3.2.2	Kaart van Jacob van Deventer, 1559	- 35 -
3.3.2.3	Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617	- 36 -
3.3.2.1	Kaart van Horenbault, 1619	- 37 -
3.3.2.2	Gandavum Vulgo Gent, 1641	- 38 -
3.3.2.3	Kaart van Ferraris, 1771-1778	- 39 -
3.3.2.1	Kaart van M. Seutter en J.M. Probst, 1780	- 40 -

3.3.2.2	Topografische kaart Vandermaelen, 1846 – 1854	- 41 -
3.3.2.1	Topografische kaarten ministerie Openbare Werken en Wederopbouw, 1950 – 1970 - 42 -	
3.3.2.2	Orthofoto's, 2000-2003.....	- 43 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 44 -
3.4.1	Bouwkundige relictten.....	- 45 -
3.4.2	Stenen.....	- 46 -
3.4.3	Archeologisch onderzoek Onderstraat-Langemunt-Vrijdagmarkt	- 46 -
4	Besluit	- 47 -
4.1	Besluit gespecialiseerd publiek	- 47 -
4.1.1	Archeologische verwachting	- 47 -
4.1.2	Afweging verder onderzoek	- 47 -
4.2	Besluit breed publiek.....	- 48 -
5	Bibliografie.....	- 49 -
6	Lijst van plannen.....	- 51 -
7	Lijst van figuren	- 52 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2017A305
Site	Gent - Hoogpoort
Projectsigle ADEDE	GEN - HOO
Ligging	Hoogpoort 15 9000 Gent
Bounding Box	Punt 1 (N): X: 104 782,821m Y: 194 220,202m Punt 2 (Z): X: 104 750,674m Y: 194 117,411m
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Gent, 2° Afd., Sectie B, nr. 1698H
Soort onderzoek	Bureaustudie
Opdrachtgever	Artevelde Hogeschool Campus Hoogpoort
Aard van de vervolgwerken	Aanpassing schoolcomplex
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070 Hadewijch Pieters 2017/00168
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Pieters H., 2017, Archeologienota Hoogpoort 15 te Gent (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 136, Gent.
Grootte projectgebied	3 713m ²
Periode uitvoering	Januari – februari & Mei 2017
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Stadsuitbreiding, Volle Middeleeuwen
Verstoorde zones	Zie plannr. 4

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - HOOGPOORT

Plannr. 1
Topografische kaart.

2017A305 03/02/2017

© NGI

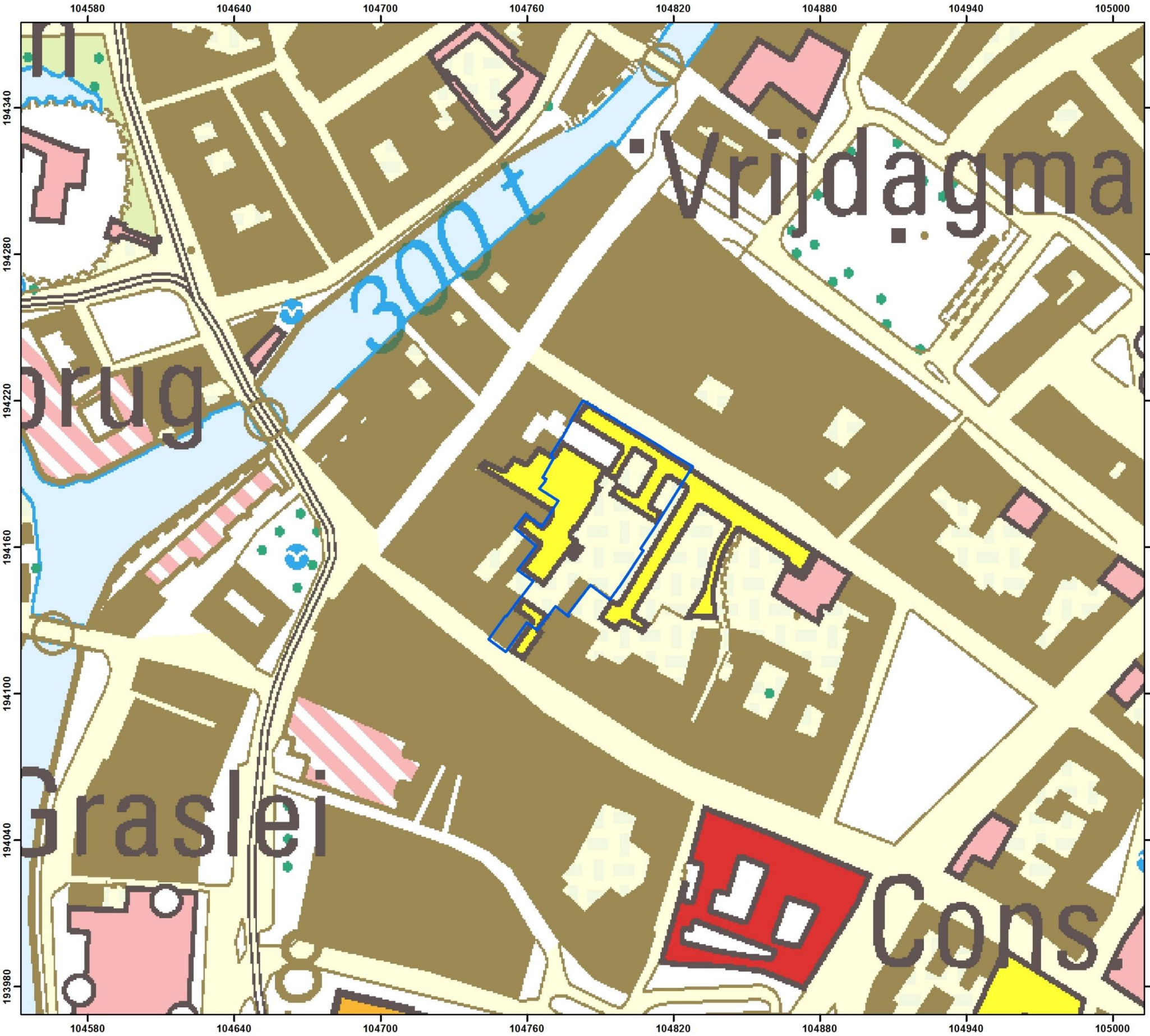
Legende

Projectgebied

N

0110

Meter

GENT - HOOGPOORT

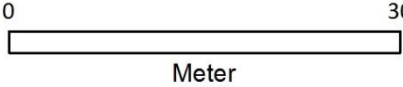
Plannr. 2
Orthofoto, 2016.

2017A305 03/02/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - HOOGPPOORT

Plannr. 3
GRB.

2017A305 03/02/2017

© AGIV

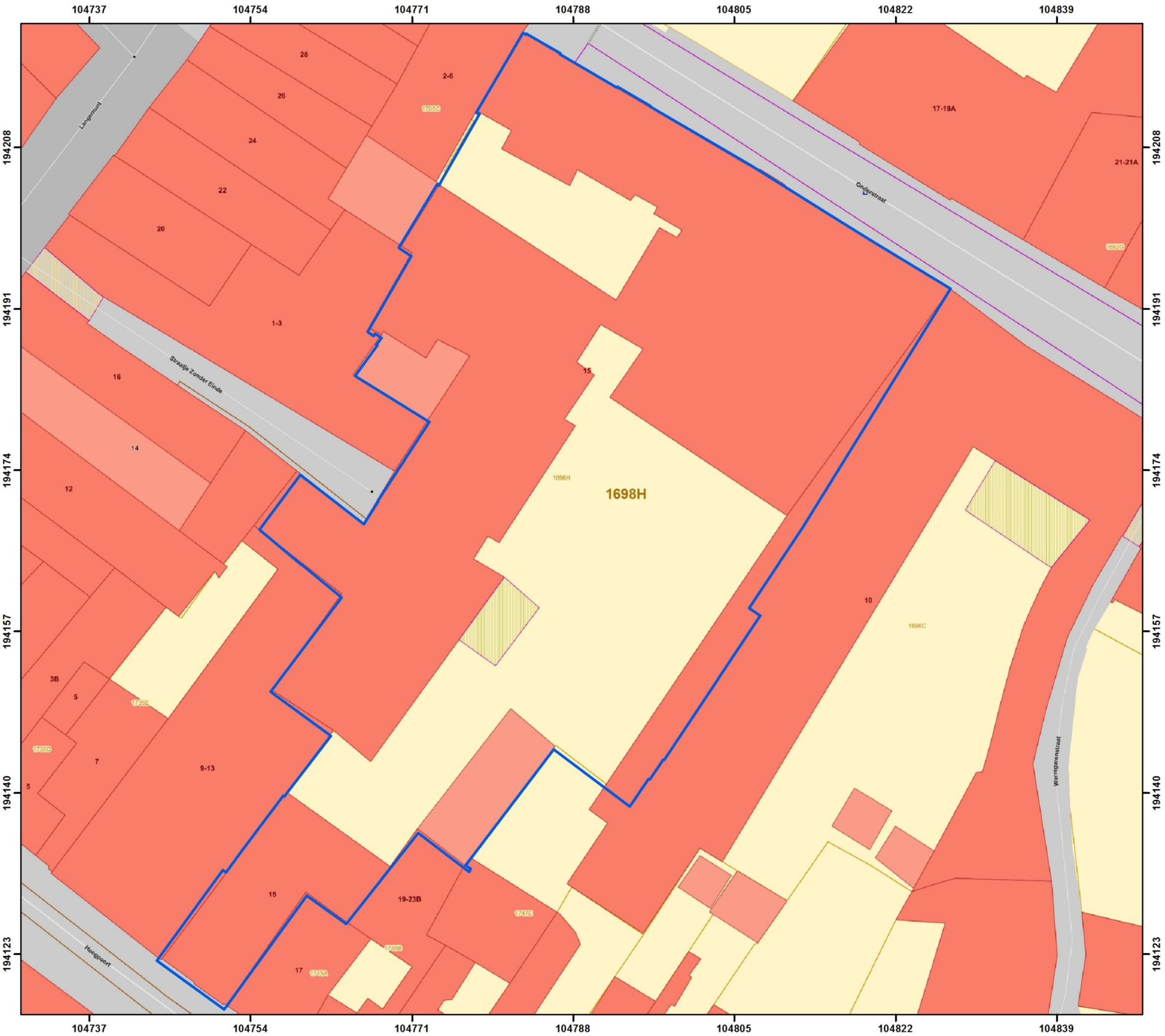
Legende

Projectgebied

N

025

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - HOOGPPOORT

Plannr. 4
Gekende verstoorde zones.

2017A305 03/02/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

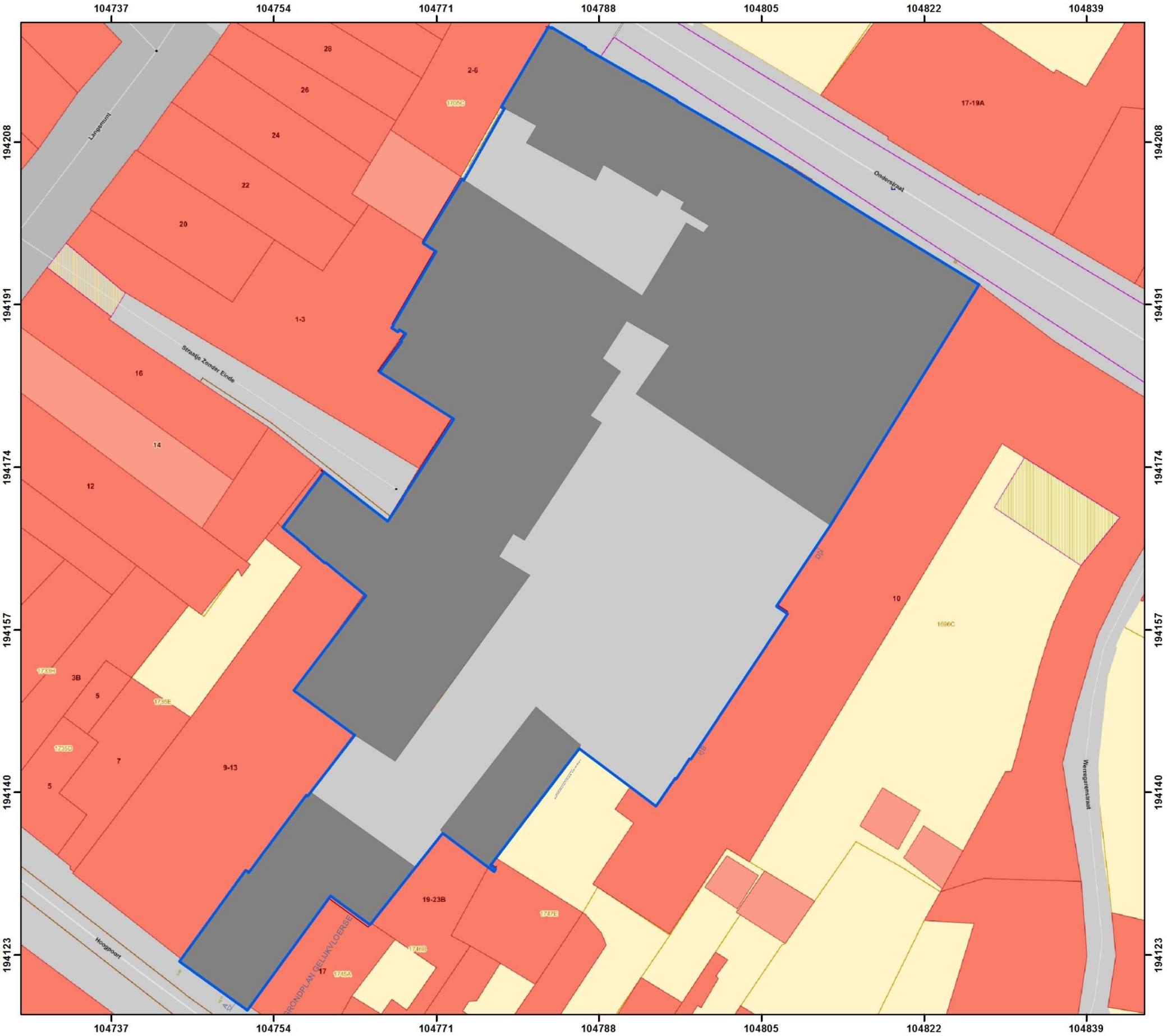
ondiepe verstoring

diepe verstoring

N

030

Meter

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Het projectgebied bevindt zich binnen de historische kern van de stad Gent met een rijk historisch verleden en gedocumenteerd door een groot aantal archeologische onderzoeken. Binnen het projectgebied zelf werd nog geen archeologisch onderzoek gedaan. Wel kan alvast melding gemaakt worden van een bouwkundig relict, met name het Hotel de Jonghe d'Ardoye, ook wel Hof van Camericke of de School van Onze-Lieve-Vrouw genoemd.

De voor het projectgebied relevante archeologische onderzoeken en relictten worden beschreven in §3.4 *Archeologische situering van het projectgebied*.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de geplande aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem in een gebied dat volledig gelegen is binnen een vastgestelde archeologische zone. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt meer dan 300m² en de totale oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt meer dan 100m². De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een plan van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?*
- *Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?*

- *Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?*
- *Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?*

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied wordt volledig ingesloten door bebouwing bestaande uit meerdere bouwlagen. Het ene gebouw bevindt zich aan de Hoogpoort terwijl het andere op de Onderstraat georiënteerd is. Het gebouw is tegenwoordig in gebruik als schoolcomplex met een centrale en ingesloten speelplaats. In het midden bevindt zich een verharde zone (speelplaats) die is ingericht met een aantal zitbanken en een klein aantal bomen. Aan de westkant en net ten zuiden van deze verharde zone bevinden zich enkele overdekte ruimtes die onder andere als fietsenstalling in gebruik zijn. Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 5.

2.5 Beschrijving geplande werken

Voor een goed begrip van de geplande werken wordt verwezen naar de plannen van de bestaande en de ontworpen toestand: de ingrepen staan eveneens beschreven op bijgeleverde plannen

1. Verbreden van doorgang
Hiervoor wordt het gebouw dat aan de westkant grenst aan het beschermde gebouw aan de Onderstraat afgebroken (35m²).
2. Sloping overdekte buitenruimte (150m²). Een eerste buitenruimte die gesloopt wordt bevindt zich aan de oostkant van het projectgebied (100m²). Een tweede buitenruimte die gesloopt wordt bevindt zich aan de westkant van het projectgebied (50m²). Deze overdekte ruimtes betreffen afdaken die gebruikt worden bij regen tijdens de pauze en als fietsenstalling. Rondom deze fietsenstalling zal er dolomiet aangelegd worden.
3. Sloping keermuur & trap (7m²).
4. Plaatsen van liftkoker. Aan de achterkant van het gebouw aan de Hoogpoort wordt een liftschacht geïnstalleerd met een bijhorende annex (8m²).
5. Plaatsen van inkomgeheel (4,5m²)
6. Plaatsen van ruimte voor ventilatiegroep. Het betreft een ruimte van 61m² die wordt ingericht binnen een bestaand gebouw. Hiervoor wordt geen bodemingreep gepland.

7. Inrichten van speelplaats met beplanting en zitbanken waardoor de speelplaats een meer symmetrisch karakter krijgt. De bestaande verharding met onderliggende vloerplaat wordt verwijderd en een nieuwe verharding door middel van tegels met een afmeting van 60x60cm evenals plantenbakken en zitbanken worden aangelegd.
8. Plaatsen van nieuwe trap & hellend vlak op dezelfde locatie waar de huidige trap en keermuur zal verwijderd worden. Dit hellend vlak zal deels over de huidige speelplaats gebouwd worden in het zuiden. Voor dit hellend vlak wordt een fundering voorzien waarvan de diepte nog bepaald dient te worden. Ingesloten binnen dit hellend vlak voorzien voor minder validen wordt een ondergrondse infiltratievoorziening geplaatst met een oppervlakte van 6m² en een bijhorende zandfilter met afmeting 80cmx80cm. Algemeen kan aangenomen worden dat hier een verstoring van het potentiële bodemarchief zal plaatsvinden.

Kortom zullen er verschillende ingrepen in de bodem plaatsvinden, variërend van omvang en diepte. De grootste verstoringen zullen veroorzaakt worden bij het aanleggen van de liftschacht, de sloop van de bestaande gebouwen met de oprichting van de nieuwe inkomhal en de speelplaats, centraal binnen het onderzoeksgebied, dat is opgebouwd uit betontegels met een vloerplaat. Deze zullen beiden verwijderd worden.

Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 6 en een plan met groter detail in bijlage.

2.6 Randvoorwaarden

Door de huidige toestand van het terrein dat volledig verhard is, dient eventueel vervolgonderzoek pas aangevat te worden na het ruimen van deze verharding.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt

vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

Overzicht geconsulteerde kaarten:

- Onderzoeksgebied:
 - Inplantingsplan huidige toestand
 - Inplantingsplan geplande toestand
 - Doorsnede bestaande toestand
 - Doorsnede nieuwe toestand
- Geografische/geo (morfo)logische en bodemkundige situering:
 - Topografische kaart
 - Orthofoto
 - Kadasterkaart
 - Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II
 - Tertiair geologische kaart
 - Quartair geologische kaart
 - Bodemkaart Vlaamse Gewest
 - Erosiegevoeligheidskaart
 - Potentiële bodemerosiekaart
 - Bodemtypekaart
 - Bodemgebruiksbestand
- Historische situering:
 - Panoramisch Zicht op Gent, 1534
 - Kaart van Jacob van Deventer, 1559
 - Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617
 - Kaart van Horenbault, 1619
 - Gandavum Vulgo Gent, 1641
 - Kaart van Ferraris, 1771-1778
 - Kaart van M. Seutter & J.M. Probst, 1780
 - Topografische kaart van Vandermaelen, 1846-1854
 - Topografische kaart Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, 1950-1970
 - Orthofoto's
- Archeologische situering:
 - Geoportaal Centraal Archeologische Inventaris
 - Inventaris Onroerend Erfgoed

GENT - HOOGPOORT

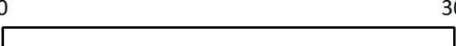
Plannr. 5
Inplantingsplan bestaande toestand

2017A305 18/05/2017

© AGIV, opdrachtgever

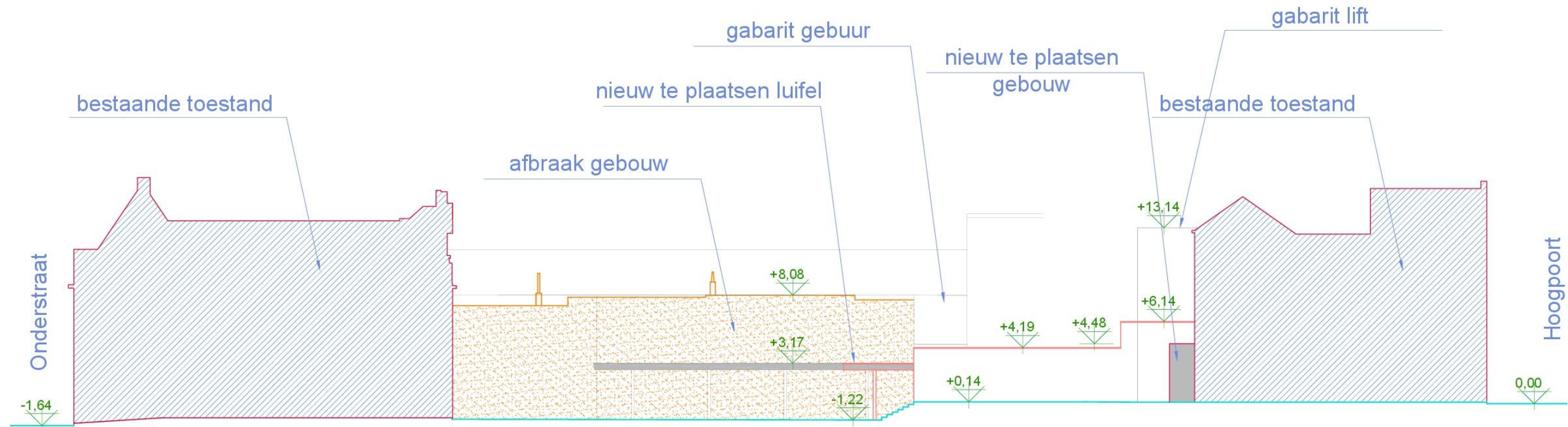
Legende

Projectgebied

Meter

Het terrein is vlak. Het terreinprofiel blijft behouden.

TERREINPROFIEL

schaal 1/500

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

GENT - HOOGPOORT

Plannr. 6
Inplantingsplan geplande toestand

2017A305 18/05/2017

© AGIV, opdrachtgever

Legende

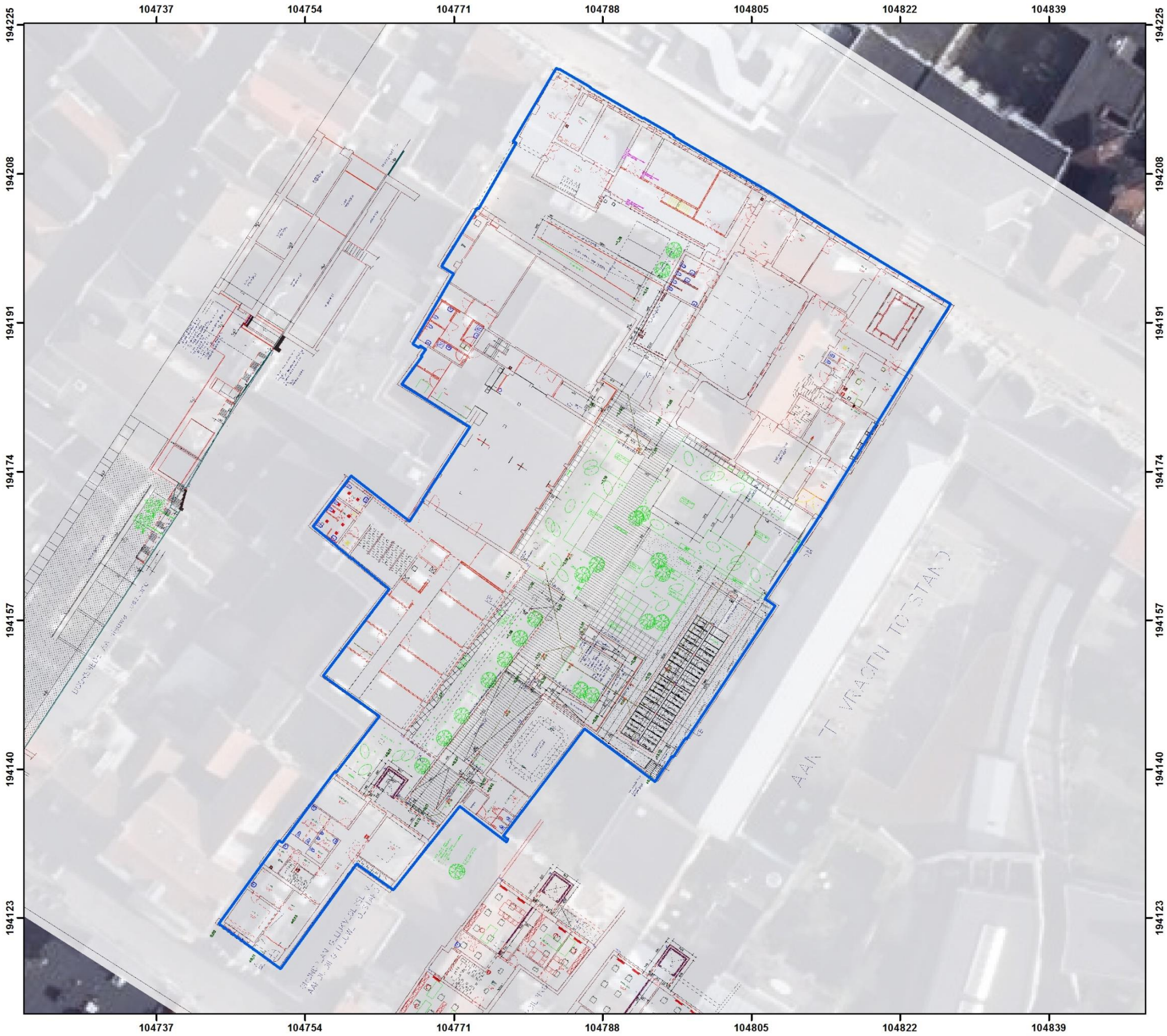
Projectgebied

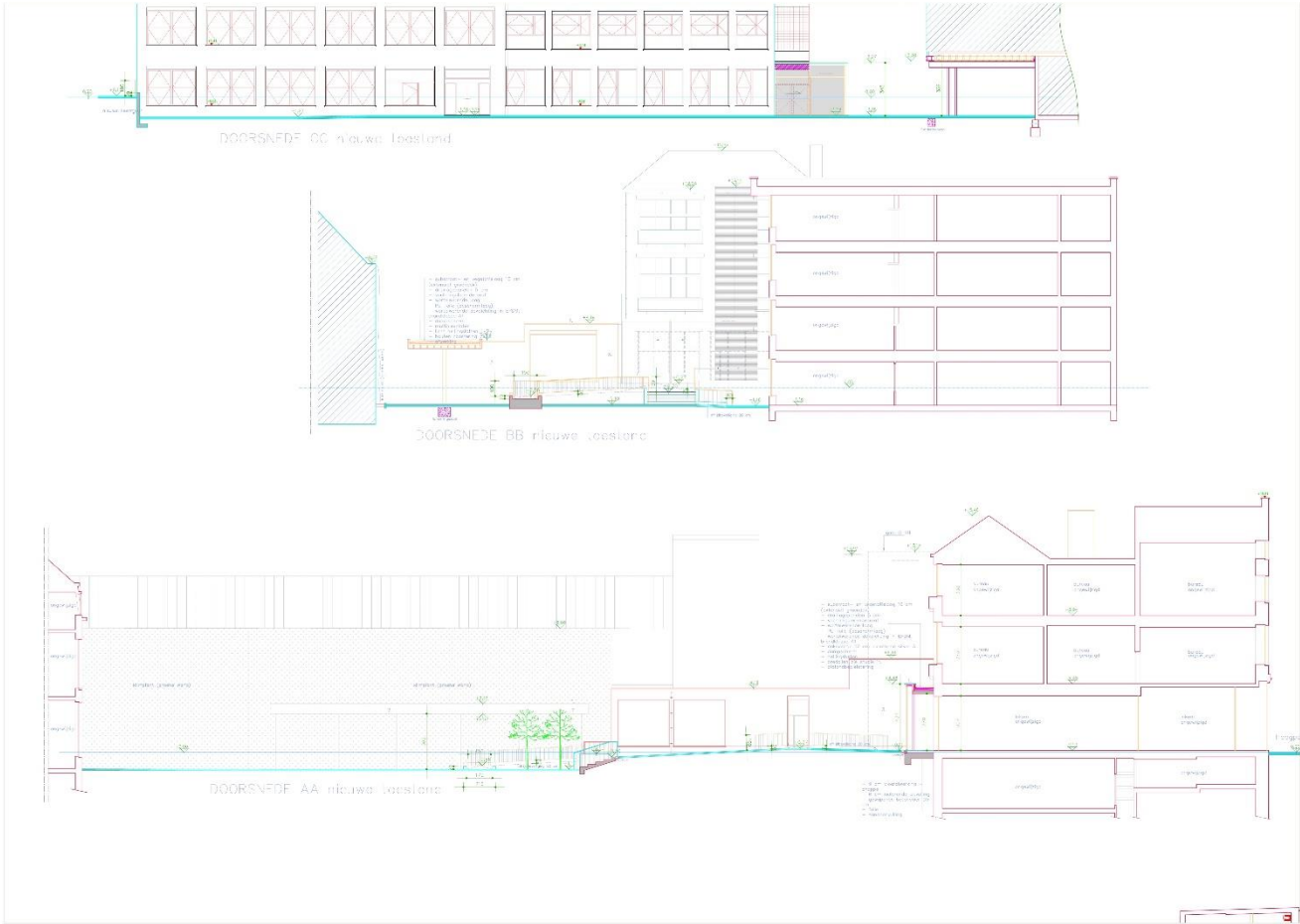
N

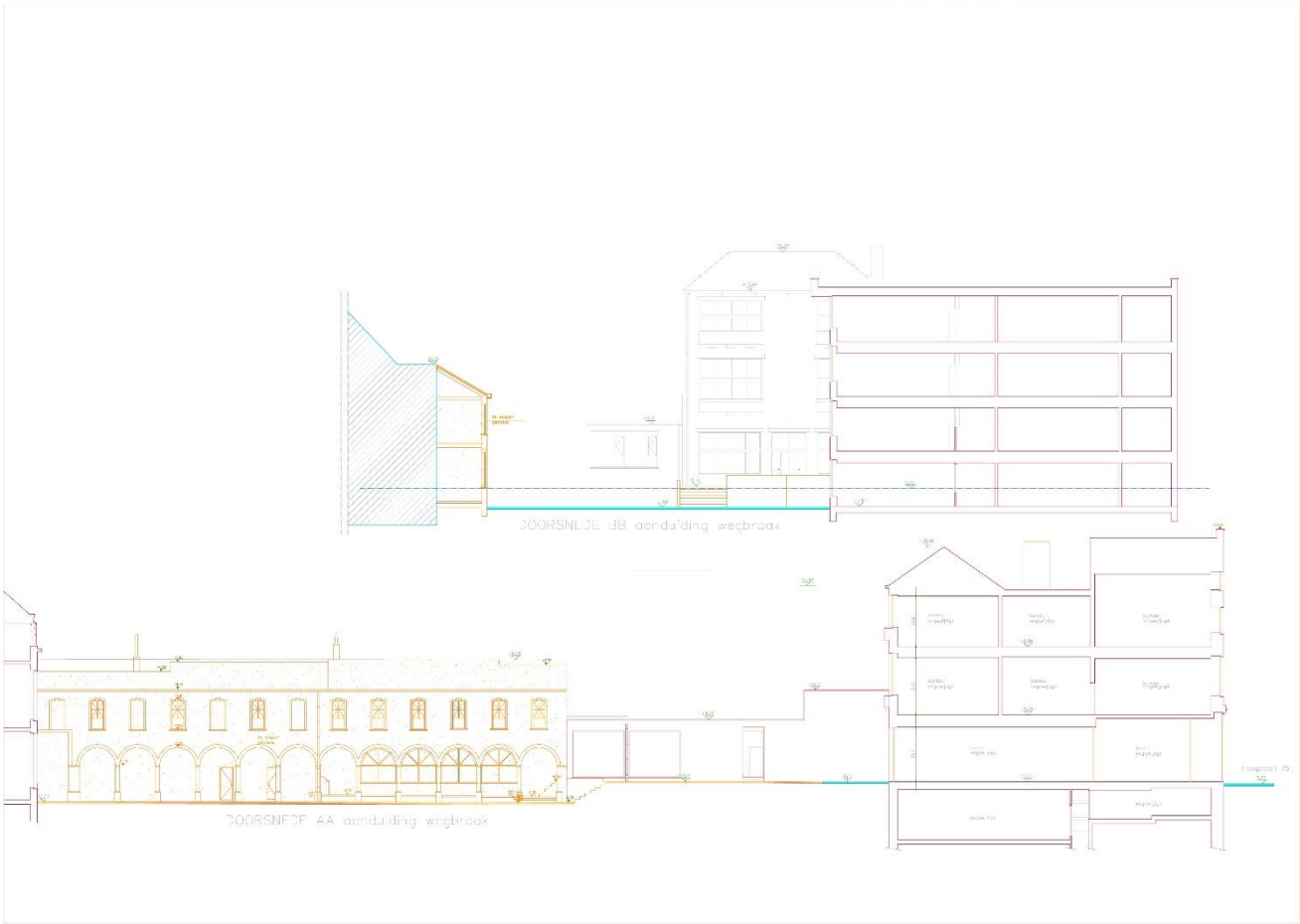
0

30

Meter

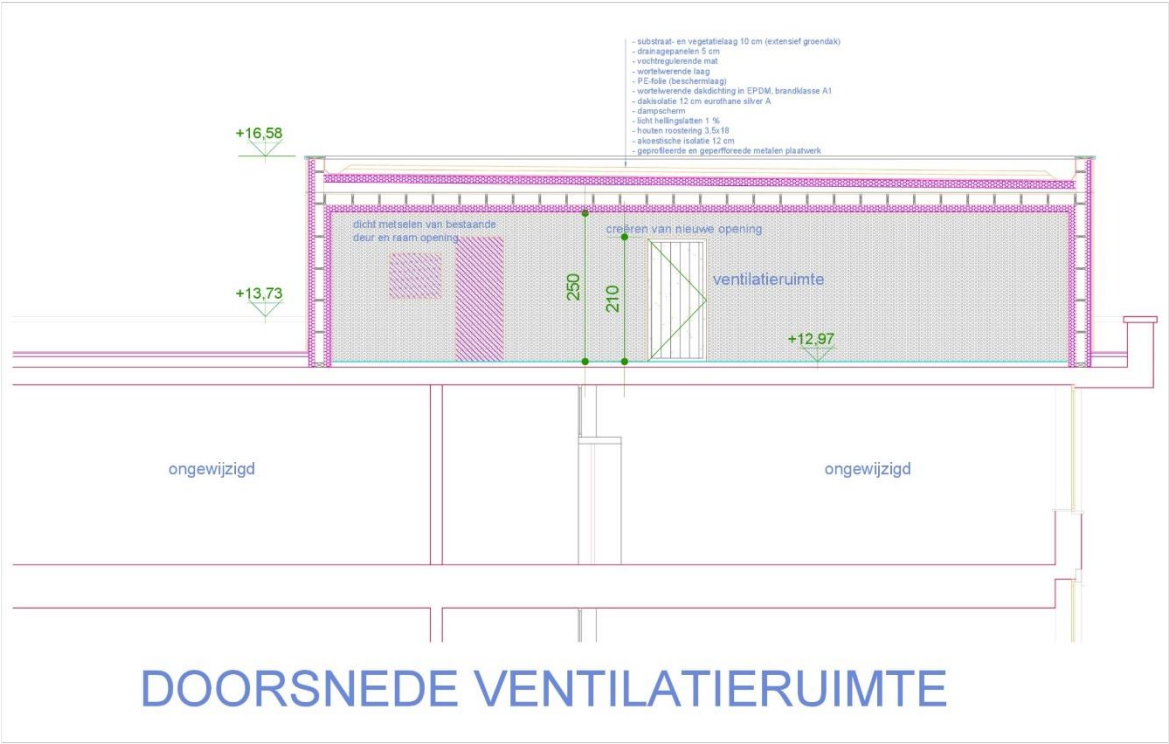

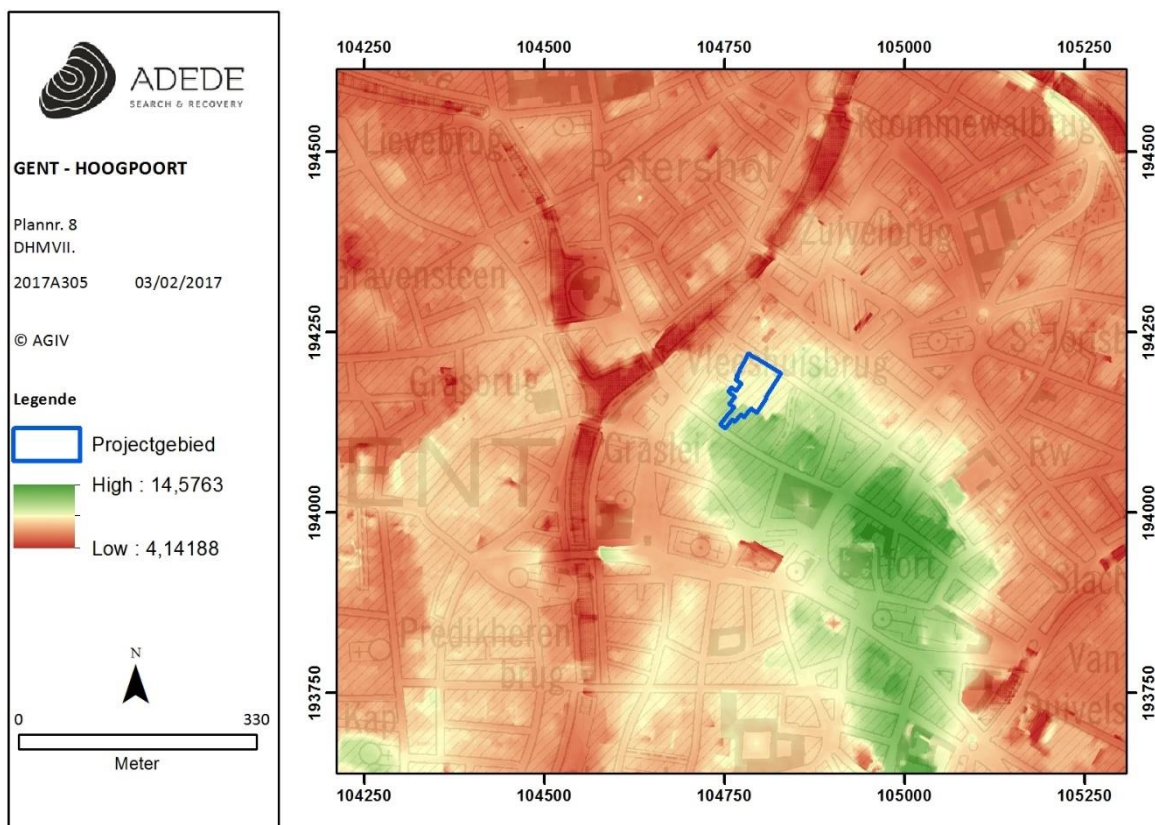

3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Gent is gelegen in de noordelijke laagvlakte van België. Deze laagvlakte vertoont zachte glooiingen die nergens boven de 50m. hoogte reiken. De stad Gent heeft haar ontstaan te danken aan de economisch uiterst gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. De valleien van deze twee rivieren wisselen af met zandige opstuwingen, die zelden hoger dan vijftien meter boven de zeespiegel reiken. De hoogste top is de Blandijnberg, met een hoogte van 29,10m TAW. Samen met de dalbodem rond deze heuvel vormt dit grosso modo de twee hoofdelementen waaruit de Gentse binnenstad bestaat. De Blandijnberg is een langgerekte getuigenheuvel die als een restant van een oude tertiaire rug moet beschouwd worden¹. Aan de basis wordt deze heuvel geflankeerd door de meanders van Leie en Schelde.

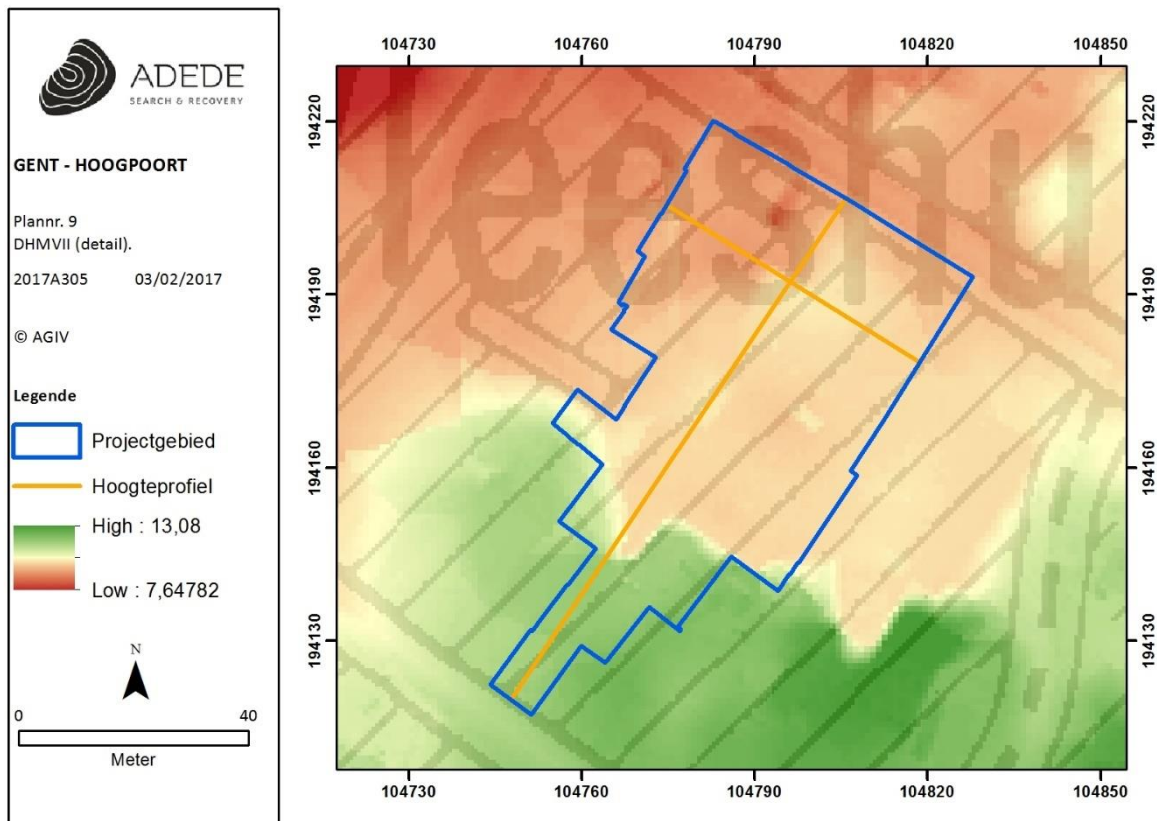

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

De dalbodem wordt gekenmerkt door een groot aantal vertakkingen van waterlopen, waardoor de lage stad in de middeleeuwen in feite een amalgaam werd van onregelmatig gevormde eilandjes.

¹ A. Capiteyn, L. Charles & M.C. Laleman, Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, 2007.

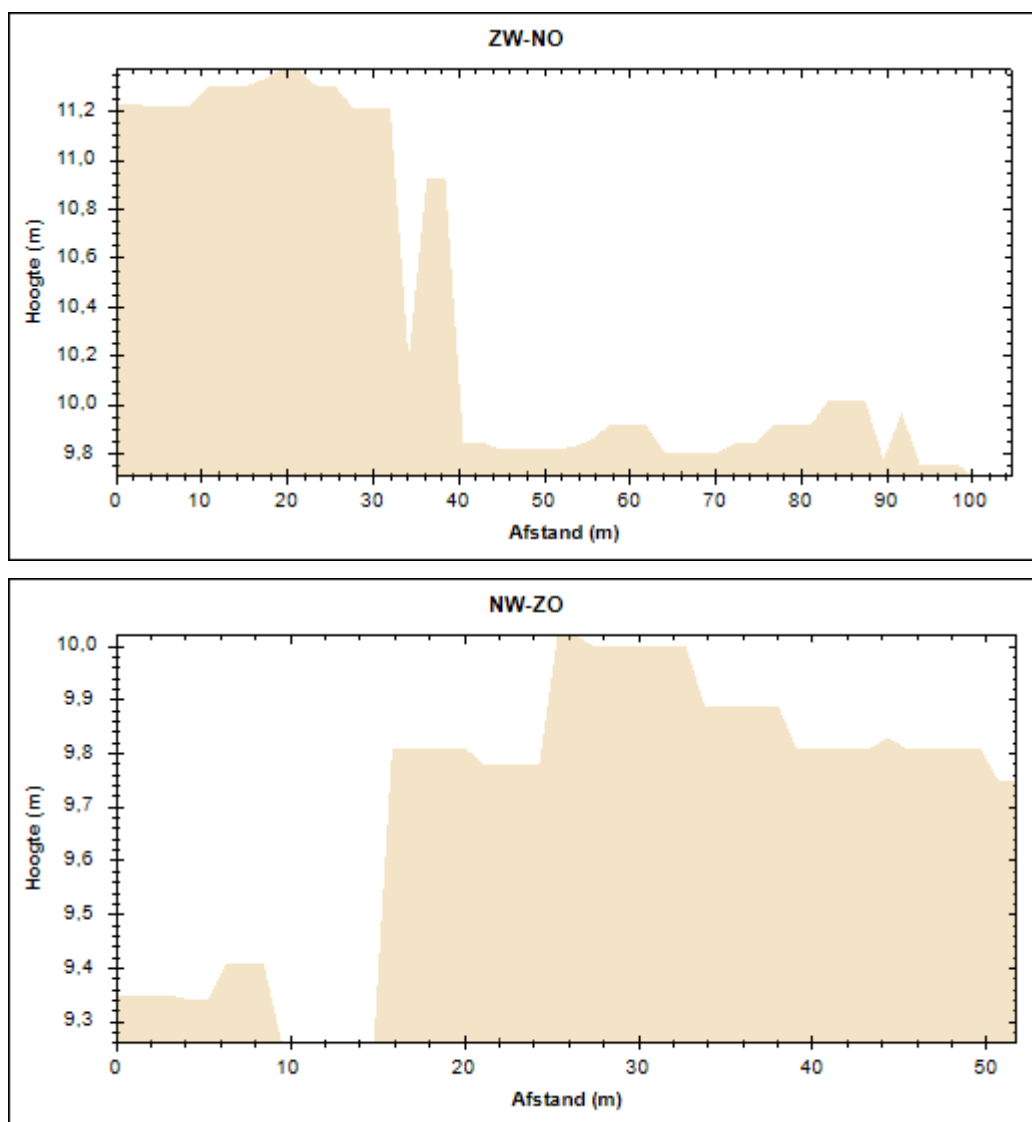
Deze vertakkingen werden daarenboven aangevuld met kunstmatig gegraven grachten. In de dalbodem zijn tevens een aantal hoger gelegen zandheuvels bewaard gebleven. De belangrijkste is de heuvelrug die begint aan de Kouter en loopt over de Kalandeberg naar de Zandberg, waar ze haar hoogste punt (13,84m TAW) bereikt. Ze strekt zich verder uit over de Hoogpoort om langzaam neer te dalen naar de Leieoevers², die zich in vogelvlucht op slechts 100m van het projectgebied bevinden en dit op ongeveer 7m TAW.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Op het hoogteprofiel van zuidwest naar noordoost (Hoogpoort naar Onderstraat) is een vrij groot en sterk afgeijnd hoogteverschil (circa 1,5m) zichtbaar. Dit hoogteverschil is ook zichtbaar op het terreinprofiel zoals aangeleverd door de opdrachtgever en betekent dat het terrein aan de kant van de Onderstraat al is afgegraven.

² <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/21063>

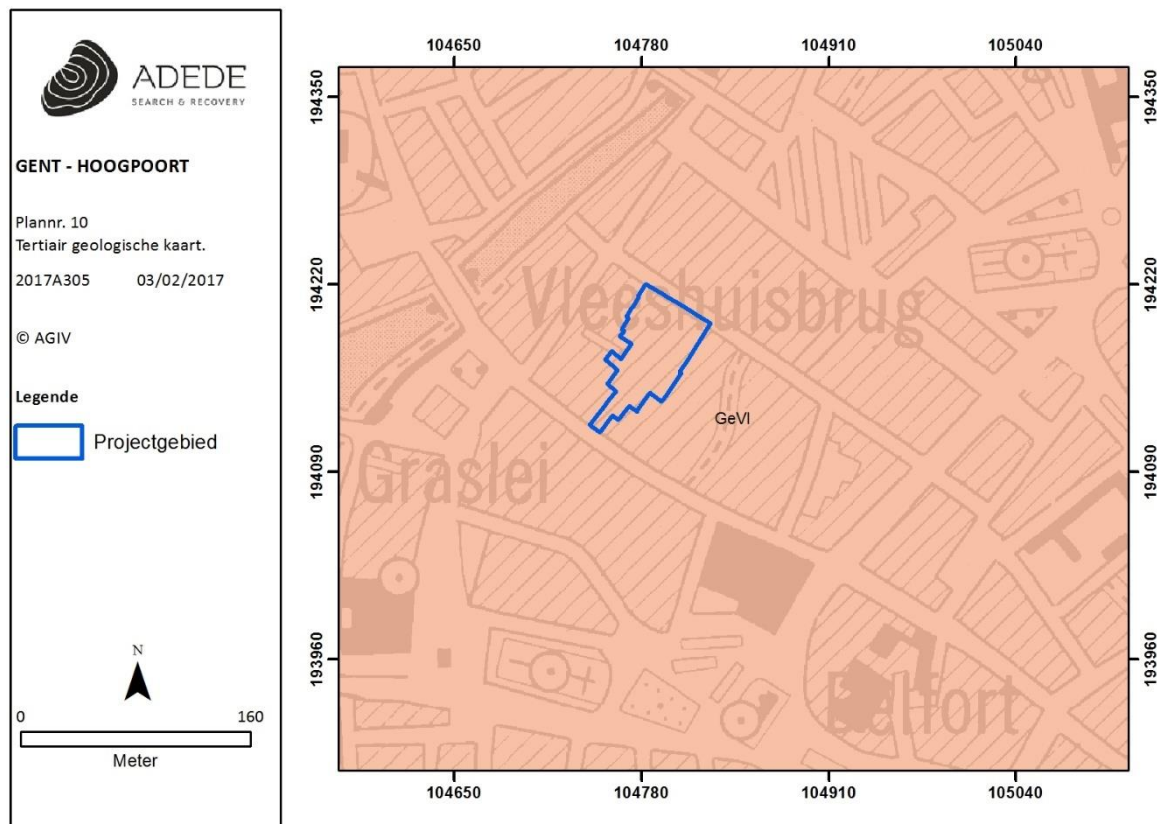
Figuur 3. Hoogteprofielen.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder het Quartair weer. De top van het tertiaire niveau van het plangebied bevindt zich tussen de 5 en 10m onder TAW.

Op de tertiair geologische kaart³ staat het projectgebied gekarteerd als de **Formatie van Gentbrugge (Ge), Lid van Vlierzele (VI)**.

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

De formatie maakt deel uit van de Ieper Groep, dagzoomt in Oost- en West-Vlaanderen en bereikt haar maximale dikte van 50m in het noorden van België. De sedimenten, bestaande uit klei-, silt- en zandlagen werden afgezet in de zee die het noorden van België bedekte in het Ypresiaan (Vroeg-Eoceen). Tevens worden deze sedimenten gekenmerkt door zeldzame macrofossielen. De formatie omvat drie leden: aan de basis het Lid van Merelbeke (siltige klei en kleig silt), gevolgd door het Lid van Pittem en Vlierzele. Laatstgenoemde leden zijn zeer moeilijk te onderscheiden. Beide worden gekenmerkt door glauconiethoudend, fijn tot middelmatig zand en silt waarbij de gelaagdheid (horizontaal en kruisgewijs) wordt verstoord door bioturbatie. De leden verschillen van mekaar in kleigehalte. Het Lid van Pittem bestaat uit glauconiethoudende laagjes kleig-siltig zeer fijn zand met kleig-zandige grove silt. In de sedimenten werden getijdegeulen uitgeschuurd waardoor de dikte van de leden enorm kan variëren. Het Lid van Vlierzele en dat van Pittem hebben een maximale dikte van respectievelijk 20 en 15 à 20m. Tevens komen zandsteenbanken (gelithificeerd zand) voor, die in

³ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

dunne pakketten uiteen kunnen vallen. Deze worden bij het lid van Pittem gekenmerkt door de plaatselijke aanwezigheid van grote hoeveelheden fossielafdrukken⁴.

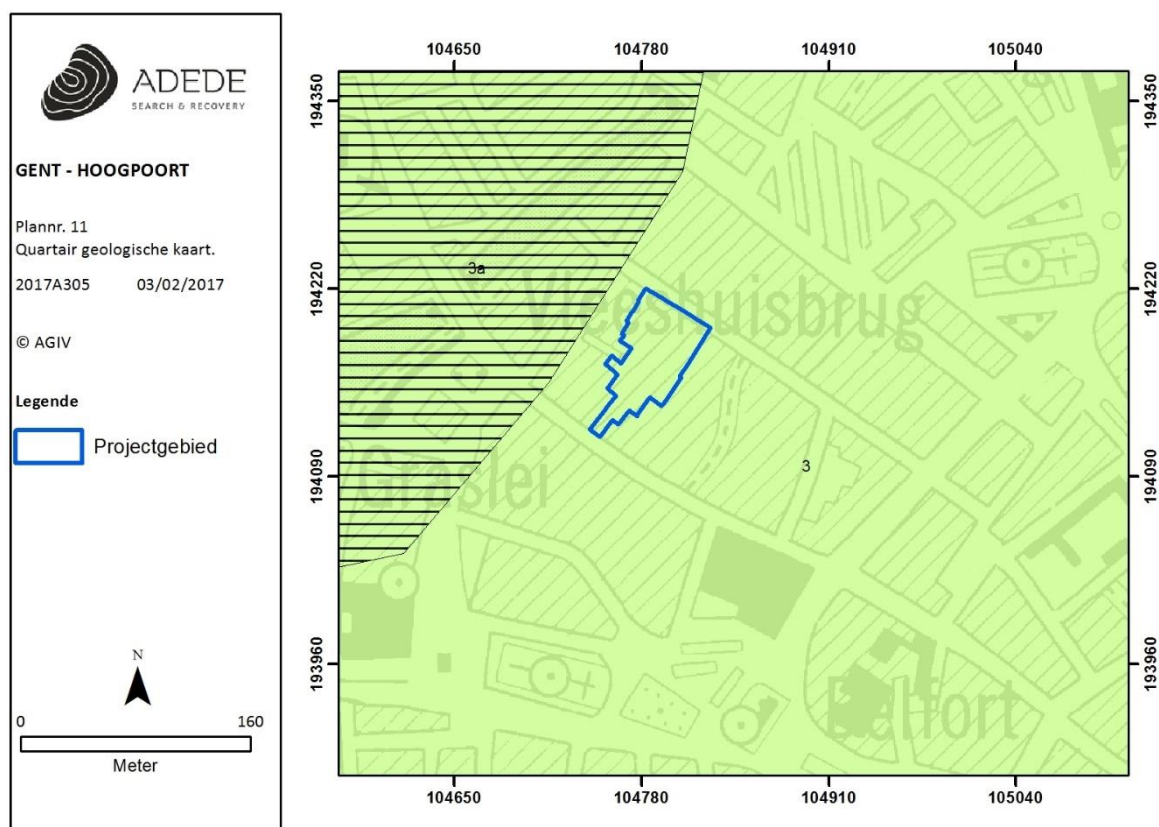
3.2.2 Quartair geologisch

De quartair geologische profieltypekaart (1:200.000) geeft aan dat binnen het projectgebied geen Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene sequentie aanwezig zijn. De afzettingen in het studiegebied behoren tot **type 3**, net als de gebieden ten zuiden en oosten van het studiegebied. Het gaat om fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Deze sedimenten worden gevolgd door eolische afzettingen (zand tot silt) van het Laat-Pleistoceen, mogelijks Vroeg-Holocene en/of hellingsafzettingen van het quartair. Het gaat meer bepaald om zand tot zandleem, te wijten aan de noordelijke ligging van het onderzoeksgebied binnen Vlaanderen. Ten noorden en westen van het studiegebied komt type 3a voor. Dit type is volledig overeenstemmend met type 3 maar heeft nog een afzetting bovenop de eolische sedimenten. Deze topafzetting is fluviatiel van aard, zowel organochemisch en perimarien, en is afgezet gedurende het Holocene en mogelijk Tardiglaciaal⁵.

⁴ Goossens M., 2012. *Studie van de diversiteit van de glauconiethoudende gesilicificeerde zandsteen uit het Onder- en Midden-Eoceen in de regio Fobecq-Gent*, Gent: Universiteit van Gent, Faculteit Wetenschappen, Opleiding Master in de Geologie.

⁵ <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

Bogemans F., 2005. *Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel in opdracht van Vlaamse Overheid Dienst Leefmilieu, Natuur en Energie.

Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

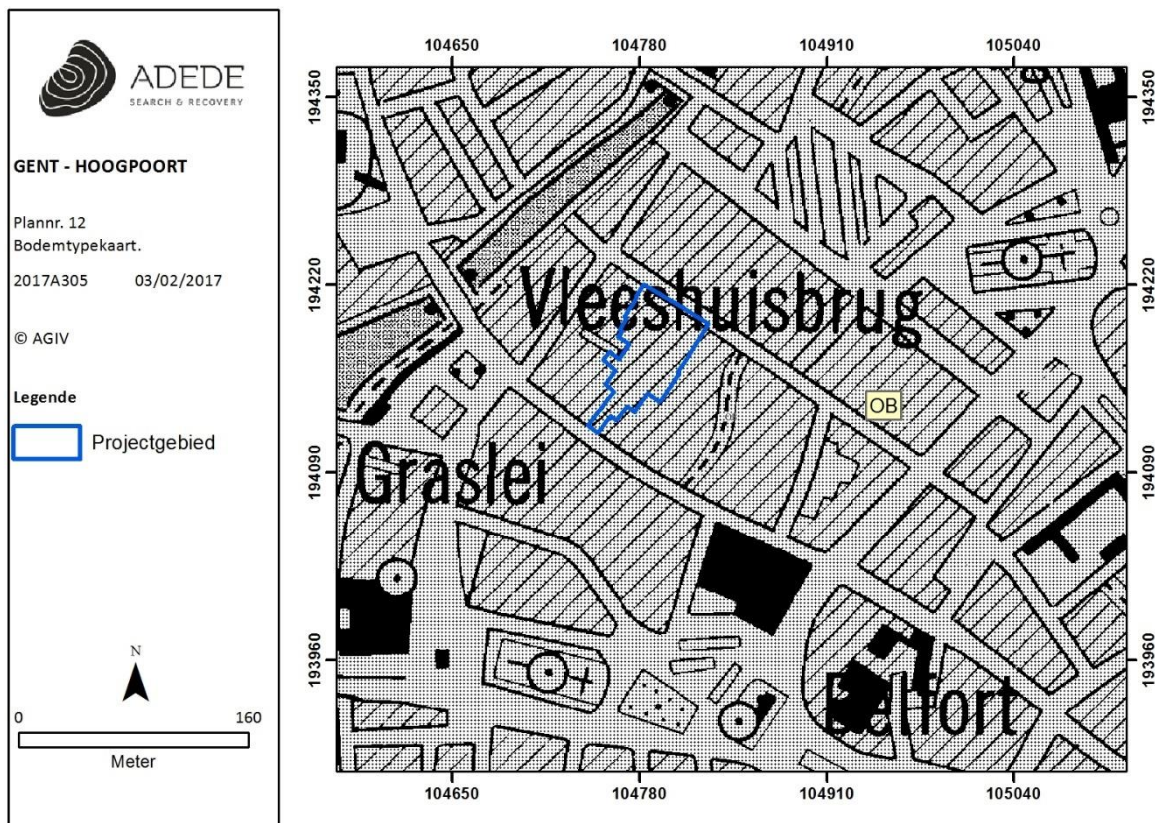
3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, de potentiële bodemerosiekaart, de erosiegevoeligheidskaart, het bodemgebruiksbestand, boringen (DOV) en het gewestplan besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Op de bodemtypekaart staat het projectgebied gekarteerd als **OB**, wat duidt op een bebouwde zone waarbij het bodemprofiel gewijzigd of vernietigd is door ingrepen van de mens. Deze bodems weerspiegelen niet het originele bodemprofiel⁶. Binnen een straal van 1000m komen geen andere bodemtypes voor.

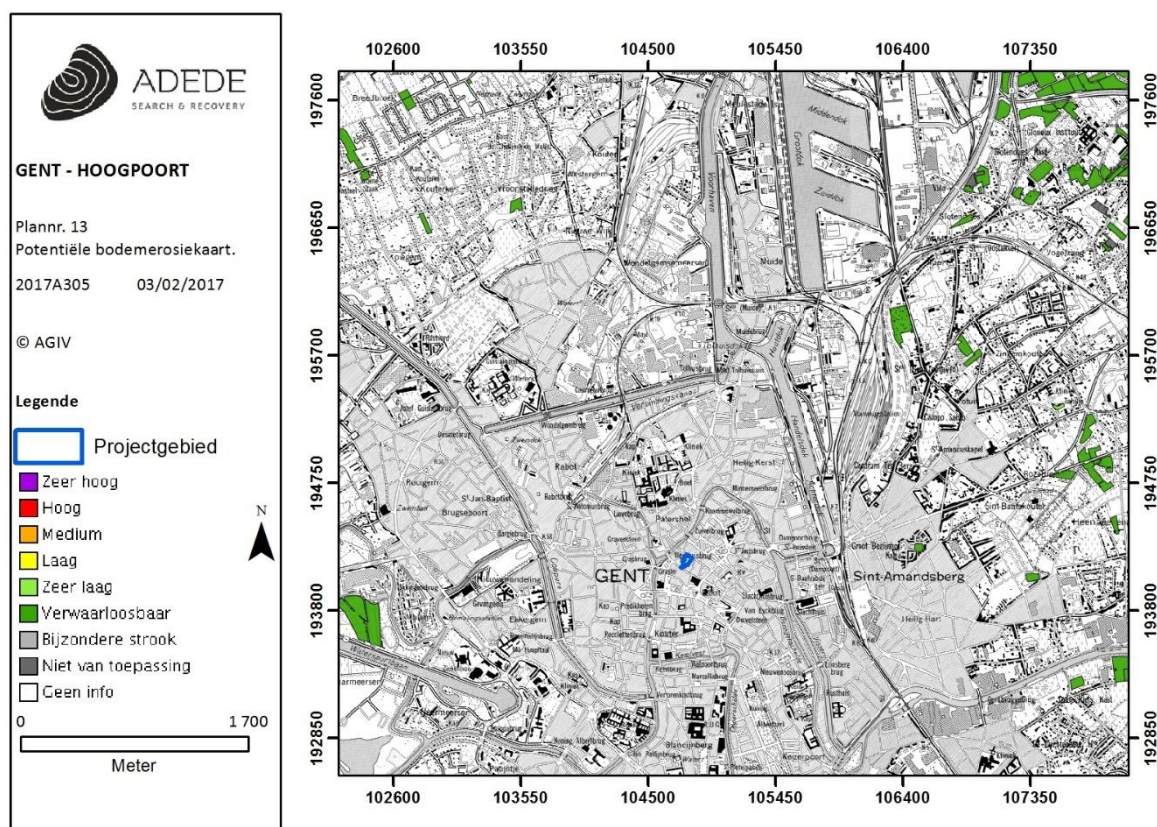
⁶ Van Ranst E., Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (1:20000)*, Gent: Laboratorium voor Bodemkunde. & <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/bodemloketten.html#erosie>

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosiekaart

Op de potentiële bodemerosiekaart (2001) staan het projectgebied en de aanpalende percelen niet gekarteerd. Op ca. 2400m ten westen van het onderzoeksgebied ligt er een gekarteerd perceel met een verwaarloosbare potentiële erosie.

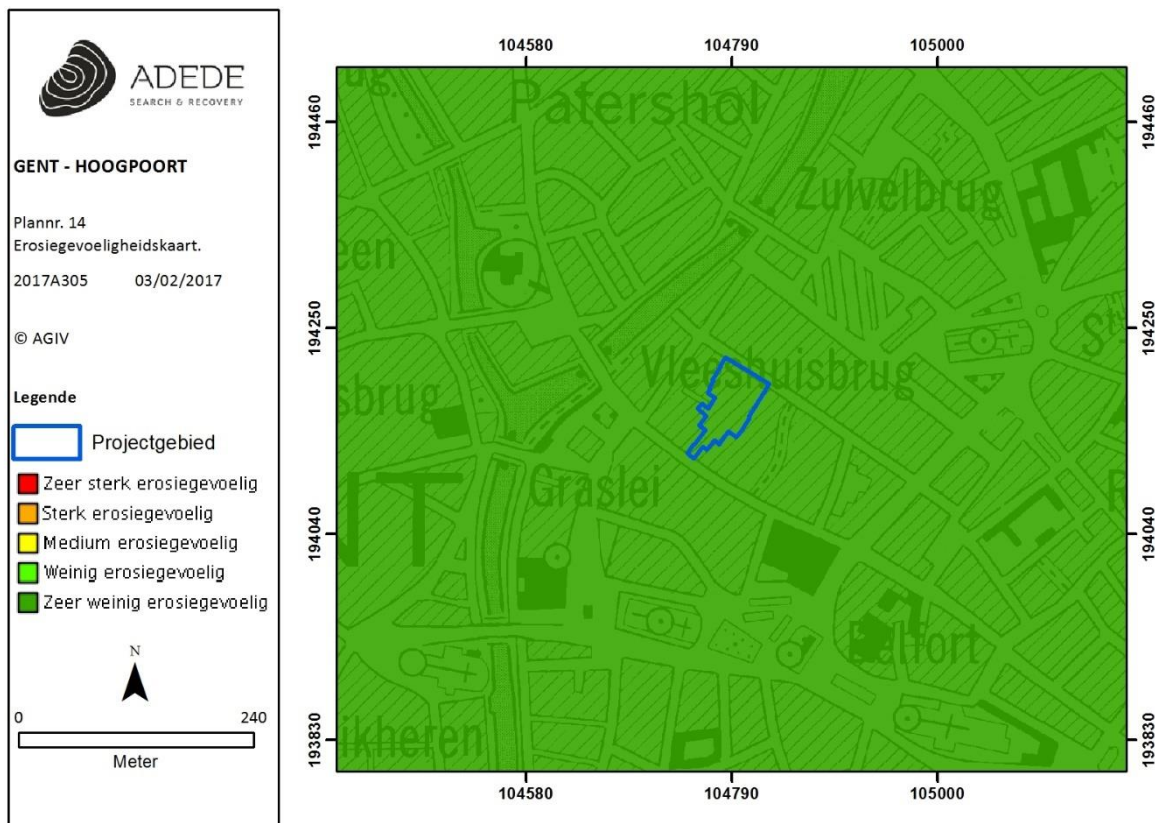

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Op de erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten ligt het gebied in een zone die zeer weinig erosiegevoelig is, wat ook waar te nemen is in de omringende gebieden⁷.

⁷ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

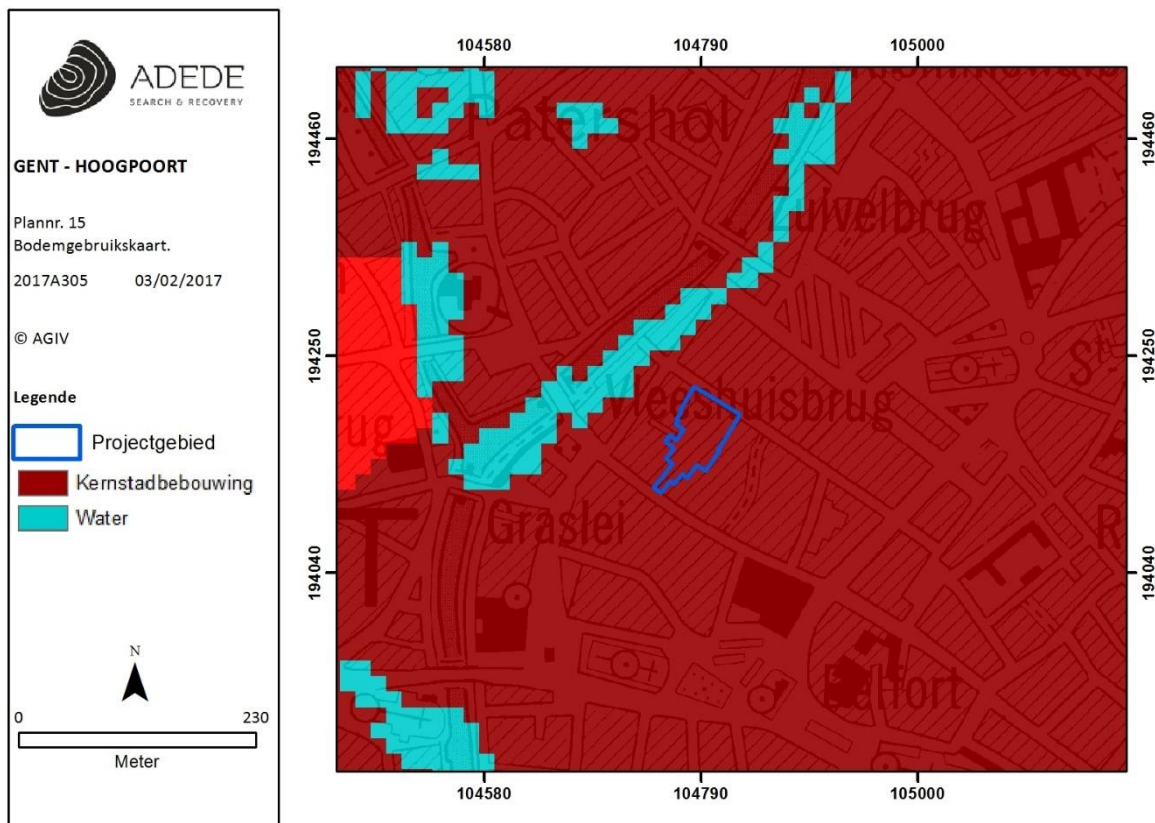

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Bodemgebruiksbestand 2001

Het bodemgebruiksbestand 2001 is zeer grootschalig, eigenlijk niet bruikbaar op perceelsniveau en geeft bovendien een globale omschrijving van het bodemgebruik binnen het projectgebied. Het onderzoeksgebied wordt gebruikt als **kernstadbebouwing** (omschrijving: gebieden die voornamelijk bezet zijn door structuren en het transportnetwerk. Gebouwen, wegen en artificiële verharde oppervlakten die meer dan 80% van de totale oppervlakte uitmaken (minstens 80% is verhard))⁸. Het gebied ten noorden en ten noordwesten van het plangebied wordt geklasseerd als **water** (omschrijving: wateroppervlakten zoals rivier, vijver, plassen, ...) wat overeenkomt met de ligging van de Leie.

⁸ <http://www.geopunt.be/kaart>

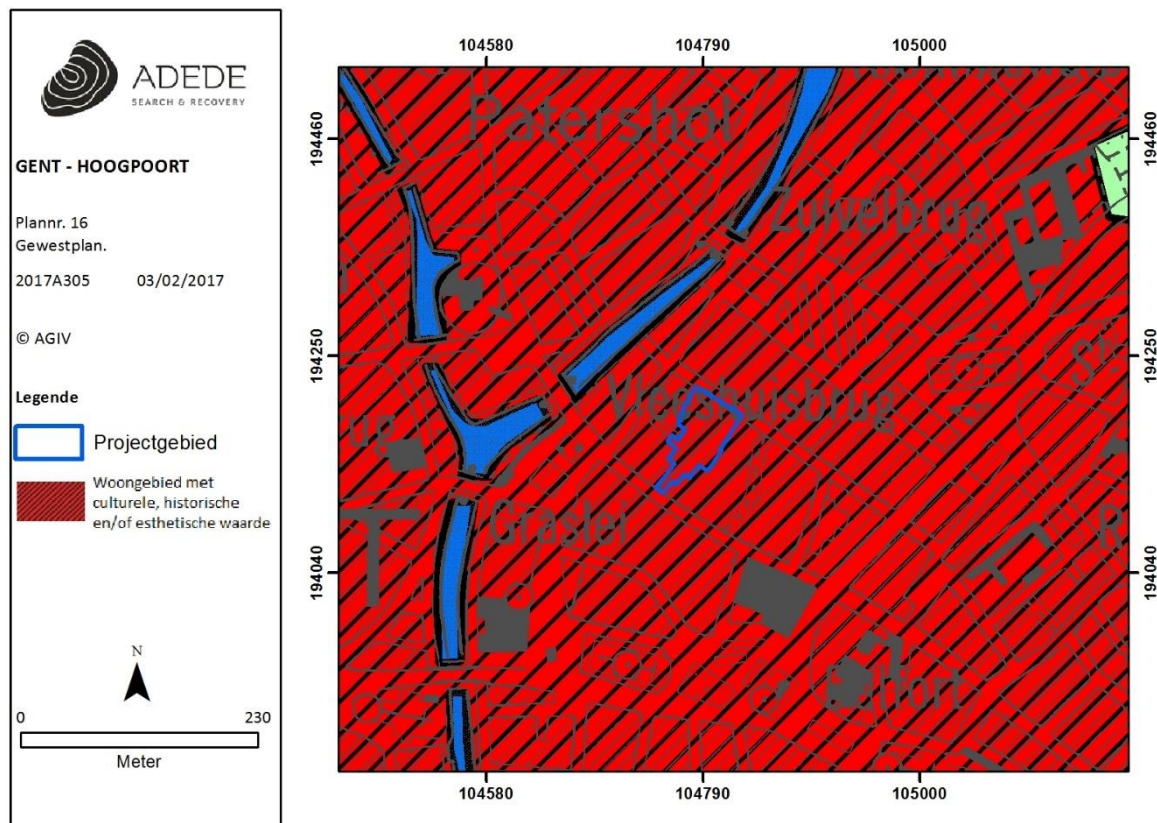

Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Het Vlaamse gewestplan geeft de bestemming van het onderzoeksgebied cartografisch weer. De bestemming verwijst naar de algemene en aanvullende (bijzondere) stedenbouwkundige voorschriften zoals ze werden vastgelegd. Het onderzoeksgebied behoort tot het bestemmingstype **woongebieden met cultureel, historische en/of esthetische waarde**⁹.

⁹ <http://www.geopunt.be/kaart>

Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering

Het projectgebied bevindt zich binnen de tweede Gentse stadsomwalling. De handelsnederzetting had in de late 10de eeuw de eerste omwalling reeds overschreden en zich in westelijke richting ontplooid, en dit tot over de Leie. Deze uitbreiding was het gevolg van zowel economische als demografische groei. De onregelmatige vorm van de Gentse binnenstad (ook wel *De Kuip* genoemd) is een weerspiegeling van de grachtengordel van omstreeks 1100 waarbij delen van de Schelde en de Leie werden aangevuld met gegraven grachten.

Langzamerhand verplaatsten de handels- en havenactiviteiten zich van de Schelde naar de Leie. Deze evolutie ligt tevens aan de oorsprong van de Vrijdagmarkt die teruggaat op het feit dat het altijd een plaats geweest is waar handel werd gedreven. In de 10de en de 11de eeuw situeerden deze zich rond een 'aerd' of aanlegplaats waar schepen konden aanmeren om hun te verhandelen waar aan wal te

brenge¹⁰. Tijdens archeologisch onderzoek naar aanleiding van de aanleg van de ondergrondse parkeergarage onder de Vrijdagmarkt werd een dergelijke 'aerd' vastgesteld, met name de Wannekenswaard die eindigde nabij de hoek van de Vrijdagmarkt en zich dus ter hoogte van het huidige Grootkanonplein bevond. Deze aanlegplaats moet reeds op het einde van de middeleeuwen verdwenen zijn, aangezien ze zelfs niet zichtbaar is op het oudste vogelvluchtperspectief van Gent, maar er kan vanuit gegaan worden dat ze deel uitmaakte van de marktinfrastructuur bij de aanleg van de Vrijdagmarkt in de 13de eeuw¹¹. Hiervoor werden de bestaande bewoningsstructuren met de grond gelijk gemaakt, wat duidelijk blijkt uit de bewoningslaag die werd aangetroffen bij de aanleg van de ondergrondse parking: afvalkuilen, paalkuilen, greppels, stookplaatsen, mestvaalten en zware natuurstenen muurresten wijzen op een intense bewoning op en rond de Vrijdagmarkt.

Deze handelsactiviteiten zorgden ervoor dat de binnenhaven zich ontwikkelde vanaf de 13de eeuw. Met als gevolg dat straten zoals Hoogpoort, Onderstraat en Kammerstraat een belangrijke betekenis als stedelijke verkeersas kregen¹². De Langemunt is een belangrijke verbindingsstraat tussen de Groentenmarkt en de Vrijdagmarkt en al van oudsher een belangrijke handelsstraat¹³. De Onderstraat vormt dan weer een belangrijke verbindingsweg tussen de Langemunt en de Zandberg, en ligt parallel met de hoger gelegen Hoogpoort. De Hoogpoort verbond vanaf de eerste helft van de 10de eeuw de beide oudste kernen van de stad, met name de portus met de handelsnederzettingen op de Zandberg en het castrum dat rondom de Vismarkt(huidige Groentenmarkt) een drukke handelsnederzetting vormde. De Hoogpoort is het hoogste gedeelte van de Kuip en vormde gedurende eeuwen één der drukste delen van de stad: zij verbond immers het grafelijk gebied met de Sint-Janskerk en het stadhuis¹⁴.

De economische bloei vond al vlug zijn weerslag in de bevolkingsaan groei van de stad¹⁵. Tevens groeide de drang naar onafhankelijkheid en uitbreiding van het grondgebied. Sinds het begin van de 13de eeuw beheerde de stadsmagistraat de stadsbelangen en ving een grote gebiedsuitbreiding aan waardoor de stad buiten haar eerste omheining groeide. De omliggende gebieden en landelijke kernen, door de graven aan het gezag van de abdijen onttrokken en in leen gegeven aan aanzienlijke families, werden afgekocht en onder toezicht van de schepenen geplaatst. Hierbij werd onmiddellijk een tweede verdedigingsgordel met grachten, dammen en versterkte poorten voorzien om de nieuwe gebieden te beschermen. Tegen het einde van de 14de eeuw had de stadsomwalling een omtrek van circa 12 718m bereikt en omsloot het een oppervlakte van 644 hectare.

¹⁰ L. Brands & P. Van Aalst, Vrijdagmarkt & Jacobsparochie, Gent, 2009, p. 138.

¹¹ G. Deseijn, Gids voor Oud Gent, Antwerpen – Rotterdam, 2008, p. 27-28.

¹² L. Charles & M.C. Laleman, Het Gent Boek, Gent, 2006, p. 51.

¹³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/2989>

¹⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/102941>

¹⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/122210>

Het stadsbeeld onderging enkele wijzingen. Tot in de 17de eeuw waren de houten huizen in de meerderheid, maar hierin kwam verandering dankzij een stedelijk reglement uit 1618 : vanaf dan was een stenen gevel aan de straatzijde verplicht voor elk pand. Dit was niet alleen het gevolg van een groeiende bezorgdheid over het steeds aanwezige brandgevaar, ook het esthetische aspect speelde hier een belangrijke rol: de aanvraag voor de aangeboden bouwpremies werd steeds beargumenteerd met de frase ‘tot sieraed deser stede’. Langs de Onderstraat zijn een groot aantal van dergelijke middeleeuwse ‘stenen’ terug te vinden, zowel in oorspronkelijke als in verbouwde toestand. Voorbeelden hiervan zijn het Braemsteen of het latere Ryhovesteen, het Wulfaert-Vilainsteen en het Hof van Camericke. Uit 1800 resten twee belangrijke hotels, met name dat van de Jonghe d’Ardoye (cf. infra) en van de Hemptinne. Het perceel aan de zijde van de Hoogpoort ligt tussen twee oorspronkelijke 13de-eeuwse patriciërswoningen die in de Steneninventaris opgenomen zijn onder de nummers S49 en S51. De kelderverdieping tussenin staat gekend als S50 waarbij de tussenruimte van de oorspronkelijke Stenen S49 en S51 al vroeg werd benut als onderste bouwlaag van een nieuwe constructie. Stenen patriciërswoningen waren oorspronkelijk omringd door hun erf waarop alle nutsvoorzieningen lagen. De precieze afbakening van deze erven is niet gekend. In latere tijden werden deze erven verkaveld. Hoogpoort 15 staat gekend als “Huis De Draecke” waarbij het in oorsprong 15de-eeuwse gebouw thans deel uitmaakt van een site van de Arteveldehogeschool. Het noordelijke deel van de site grenst aan de Onderstraat die een gelijkaardig verhaal kent van patriciërswoningen met hun erfindelingen verdeling¹⁶.

De 19de-eeuwse verbouwingen bepalen het huidige uitzicht: de oude stenen werden gesloopt en vervangen door eigentijdse rijhuizen en talrijke oude kernen werden voorzien van 19de-eeuwse bepleisterde gevels. Op het einde van de 19de eeuw werd de straat doorkruist door de Borluutstraat (huidige Belfortstraat) om een vlugge verbinding te vormen tussen het Stadhuis en de Hoofdkerk en de Vrijdagmarkt. Deze verbinding diende voordien te gebeuren via de Serpentstraat en de Schepenhuisstraat, twee zijsteegjes van de Onderstraat¹⁷.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 *Panoramisch Zicht op Gent, 1534*

Het Panoramisch Gezicht op Gent uit 1534 is één van de oudste geschilderde stadsgezichten op Gent en geeft een topografisch beeld van het laatmiddeleeuwse Gent, kort voor de Sint-Baafsabdij plaats diende te maken voor het Nieuw Kasteel van Keizer Karel V. Het is tevens de oudst bewaarde bron waarop de stad voor het eerst ‘volledig’ in beeld werd gebracht. Onderwerp van het Panoramisch

¹⁶ Stadsarcheologie Gent

¹⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/102989>

Gezicht is de stad Gent zoals ze zich voordeed voor de grote transformaties van het midden en de tweede helft van de 16de eeuw¹⁸.

Het gebied tussen de Hoogpoort en de Onderstraat staat volledig als een aaneengesloten bouwblok opgetekend. Het binnengebied lijkt in gebruik te zijn als tuinderij, hoewel dit niet met zekerheid kan afgeleid worden van dergelijk kaartmateriaal.

GENT – Hoogpoort

Plannr. 17

Panoramisch Zicht op Gent, 1534.

03/02/2017

2017A305

©STAM Gent¹⁹

Figuur 11. Detail van het Panoramisch Zicht op Gent, 1534 met aanduiding van het projectgebied.

3.3.2.2 Kaart van Jacob van Deventer, 1559

Jacob van Deventer kan de eerste wetenschappelijke cartograaf van de Nederlanden worden genoemd: hij is de eerste die niet langer de nadruk legt op het picturale karakter van een kaart, maar zich gaat focussen om het werkelijke aanzien van de stad getrouw weer te geven. Gelet op het militaire doel van deze kaarten worden het verloop van het wegennet en de verhoudingen tussen de bouwblokken minutieus aangehouden. Het is wachten tot het einde van de 18de eeuw voor vergelijkbare topografisch nauwkeurige kaarten²⁰.

¹⁸ M.C. Laleman et al., p. 168.

¹⁹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Hires_1534_STAM_GENT.jpg

²⁰ A. Capiteyn, L. Charles & M.C. Laleman, Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, 2007, p. 26-27.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Deventer.

De kaart van Jacob van Deventer vertoont een lichte verschuiving: het projectgebied wordt hier iets te veel naar het westen afgebeeld waardoor het komt te grenzen aan de Langemunt. In realiteit ligt het enkele meters meer naar het oosten. De kaart van Deventer toont meer detail dan het Panoramisch Zicht op Gent: de doodlopende zijstraat van de Langemunt, het zogenaamde Straatje Zonder Einde, staat aangegeven. In de huidige toestand loopt het straatje door tot aan de perceelsgrens van het hier besproken projectgebied.

Het projectgebied zelf wordt afgebeeld als een aaneengesloten bouwblok met een centraal gelegen groenzone.

3.3.2.3 *Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617*

Deze atlas van grote steden werd uitgegeven door Georg Brand en de kaarten erin werden grotendeels gegraveerd door Franz Hogenberg. Het eerste volume van de *Civitates Orbis Terrarum* werd gepubliceerd in 1572; het zesde, en laatste in 1617. Het bevatte uiteindelijk 546 kaarten en stadsgezichten van over de hele wereld. De atlas was ontworpen om makkelijker toegankelijk te zijn voor het grote publiek. De plannen werden telkens vergezeld van Brauns interpretatie van de

stadsgeschiedenis en lokale handel en werden vaak gezien en gebruikt als een compendium voor reizigers²¹.

GENT – Hoogpoort

Plannr. 19

Civitates Orbis Terrarum.

03/02/2017

2017A305

©²²

Figuur 13. Detail van de Civitates Orbis Terrarum met aanduiding van het projectgebied.

3.3.2.1 Kaart van Horenbault, 1619

De kaart die Jacob Horenbault, beëdigd landmeter, in 1619 vervaardigde is één van de belangrijkste stadsgezichten van Gent. De opdracht luidde om een figuratieve kaart van Gent te maken waarop het territorium met de stedelijke jurisdictie zeer duidelijk omschreven stond, waarschijnlijk naar aanleiding van betwistingen over begrenzingen van, onder andere, percelen. Daardoor worden waterlopen, wegen, bebouwing, groen, akkers en weilanden tot op perceelsniveau weergegeven. De eerstvolgende keer dat een kaart met zoveel detail getekend wordt, is 150 jaar later wanneer Ferraris zijn bekende kaart met militaire doeleinden tekent²³. Ook op deze kaart is een aaneengesloten woonblok zichtbaar met een groenzone op het binnenplein. Ook het Straatje Zonder Einde staat afgebeeld.

²¹ http://historic-cities.huji.ac.il/mapmakers/braun_hogenberg.html

²² https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Braun_Gent_UBHD.jpg

²³ L. Charles, M.C. Laleman, D. Lievois & P. Steurbaut, 2008.

GENT – Hoogpoort

Plannr. 20

Kaart van Horenbault.

03/02/2017

2017A305

©²⁴

Figuur 14. Detail van de kaart van Horenbault met aanduiding van het projectgebied.

3.3.2.2 *Gandavum Vulgo Gent, 1641*

Deze kaart werd opgesteld door de Vlaamse kanunnik Antonius Sanderus in 1641. Het betreft een gedetailleerd plan van Gent dat is opgenomen in *Verheerlijkt Vlaanderen of Flandria Illustrata*²⁵. Dit historiografisch en cartografisch werk bevat voornamelijk beschrijvingen van de steden en dorpen van het voormalige graafschap Vlaanderen, naast een beschrijving van de graven en bisschoppen. Vaak werd ook een kaart of tekening van de stad of het dorp toegevoegd²⁶.

Op een detail van deze kaart staat het projectgebied op een quasi gelijkaardige manier weergegeven als op voorgaande kaarten. Het betreft een aaneengesloten woonblok met een binnengebied dat ontsloten wordt door het Straatje Zonder Einde.

²⁴ L. Charles, M.C. Laleman, D. Lievois & P. Steurbaut, 2008.

²⁵ <http://www.swaen.com/antique-map-of.php?id=17036>

²⁶ https://nl.wikipedia.org/wiki/Flandria_illustrata

GENT – Hoogpoort

Plannr. 21

Vulgarum Vulgo Gent.

03/02/2017

2017A305

© 2728

Figuur 15. Detail van de Vulgarum Vulgo Gent met aanduiding van het projectgebied.

3.3.2.3 Kaart van Ferraris, 1771-1778

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst grootschalig en systematisch topografisch gekarteerd. 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten werden geklasseerd volgens bundels en vergezeld van een beschrijvende tekst. Dit alles gebeurde onder leiding van generaal Joseph-Jean-François Graaf de Ferraris (1726-1814). Het resultaat was een Kabinetskaart in drie exemplaren. Het exemplaar, bestemd voor de Oostenrijkse gouverneur Karel van Lotharingen, is heden in bezit van de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel. De andere exemplaren bevinden zich in het Rijksarchief in Den Haag en het *Kriegsarchiv* te Wenen²⁹.

Het projectgebied staat afgebeeld als een volledig volgebouwd bouwblok dat toegankelijk is via het doodlopende steegje in het westen.

²⁷ https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Flandria_illustrata%3B_map_of_Ghent.jpg

²⁸ L. Charles, M.C. Laleman, D. Lievois & P. Steurbaut, 2008.

²⁹ http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.1 Kaart van M. Seutter en J.M. Probst, 1780

Ook deze kaart toont weinig verschillen met wat op vorige kaarten (met uitzondering van de Ferraris kaart) staat weergegeven. De kaart toont ons het projectgebied als een aaneengesloten woonblok met binnengebied.

Dat de Ferrariskaart een ander beeld, en tevens een meer recent beeld vertoont dan deze kaart, hoeft geenszins te verbazen gezien tijdens een vorige bureaustudie duidelijk werd dat deze kaart, ondanks het feit dat ze recenter gedateerd is, een oudere situatie dan Ferraris afbeeldt³⁰.

³⁰ Janssens D., 2017

GENT – Hoogpoort

Plannr. 23

Kaart van J.M. Probst & M. Seutter.

03/02/2017

2017A305

©³¹

32

Figuur 17. Detail van de kaart van Probst en Seutter met aanduiding van het projectgebied.

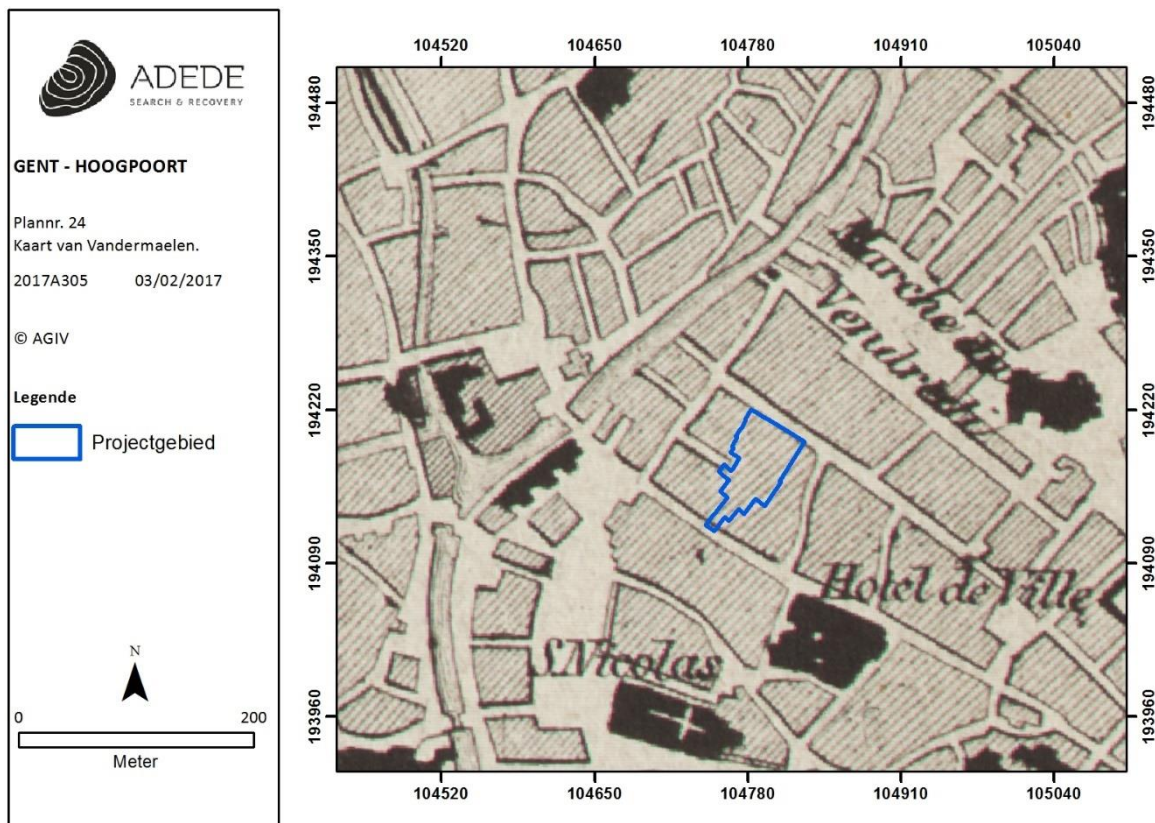
3.3.2.2 Topografische kaart Vandermaelen, 1846 – 1854

Philippe Vandermaelen (1795-1869) is de stichter van het “Établissement géographique de Bruxelles”. Hij publiceerde de eerste uitgave van een topografische kaart van België op metrische schaal. Voordien waren schalen grafisch, of werden ze uitgedrukt in plaatselijke maten (el, vadem, mijl, ...). Hij werkte samen met Paul Gérard, die na het vertrek van de Hollanders in 1830, in het bezit gebleven was van de punten van tweede en derde orde van de triangulatie van Erzey. Hij maakte verschillende kaarten van België op basis van dit geodetische net en volgens de gewijzigde projectie van Flamsteed.

Het projectgebied staat weergegeven binnen een woonblok en is toegankelijk via het doodlopende zijstraatje van de Langemunt. Meer details levert deze kaart echter niet op.

³¹https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Map_of_Ghent_by_M._Seutter_and_J.M._Probst,_1780.jpg

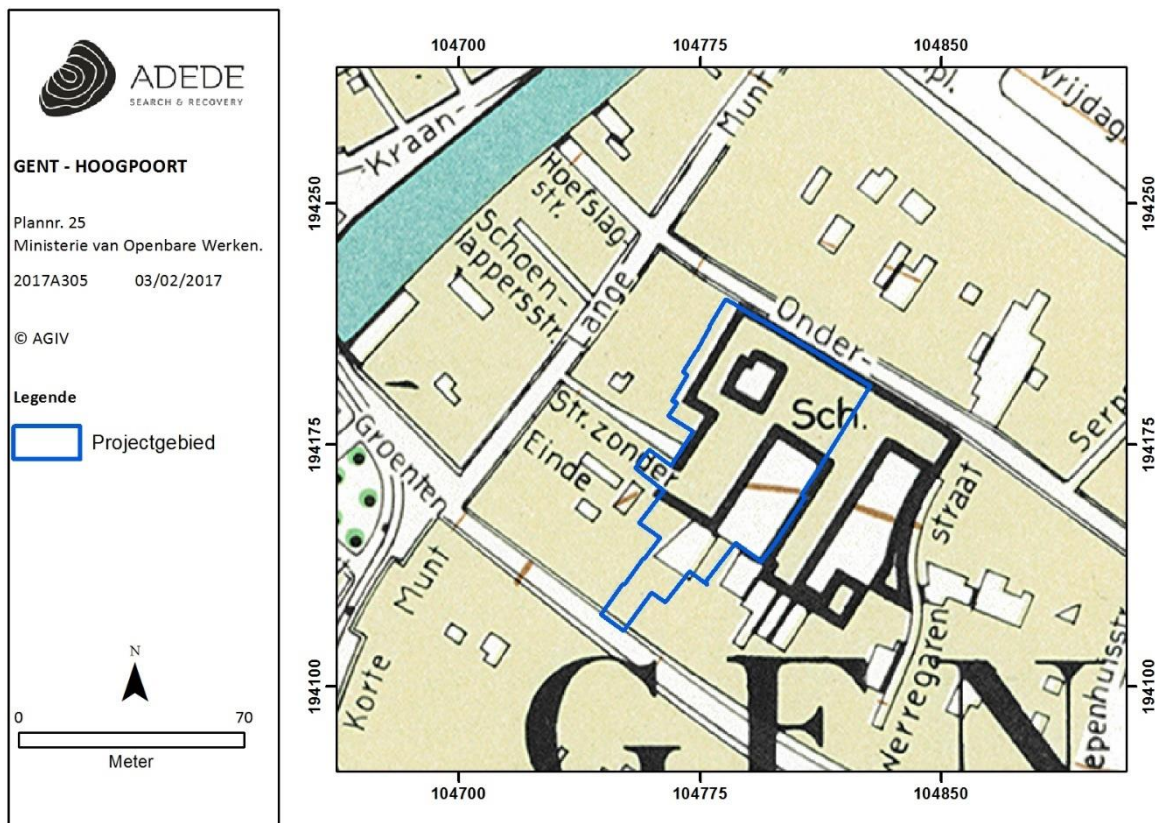
³² L. Charles, M.C. Laleman, D. Lievois & P. Steurbaut, 2008.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van Vandermaelen.

3.3.2.1 Topografische kaarten ministerie Openbare Werken en Wederopbouw, 1950 – 1970

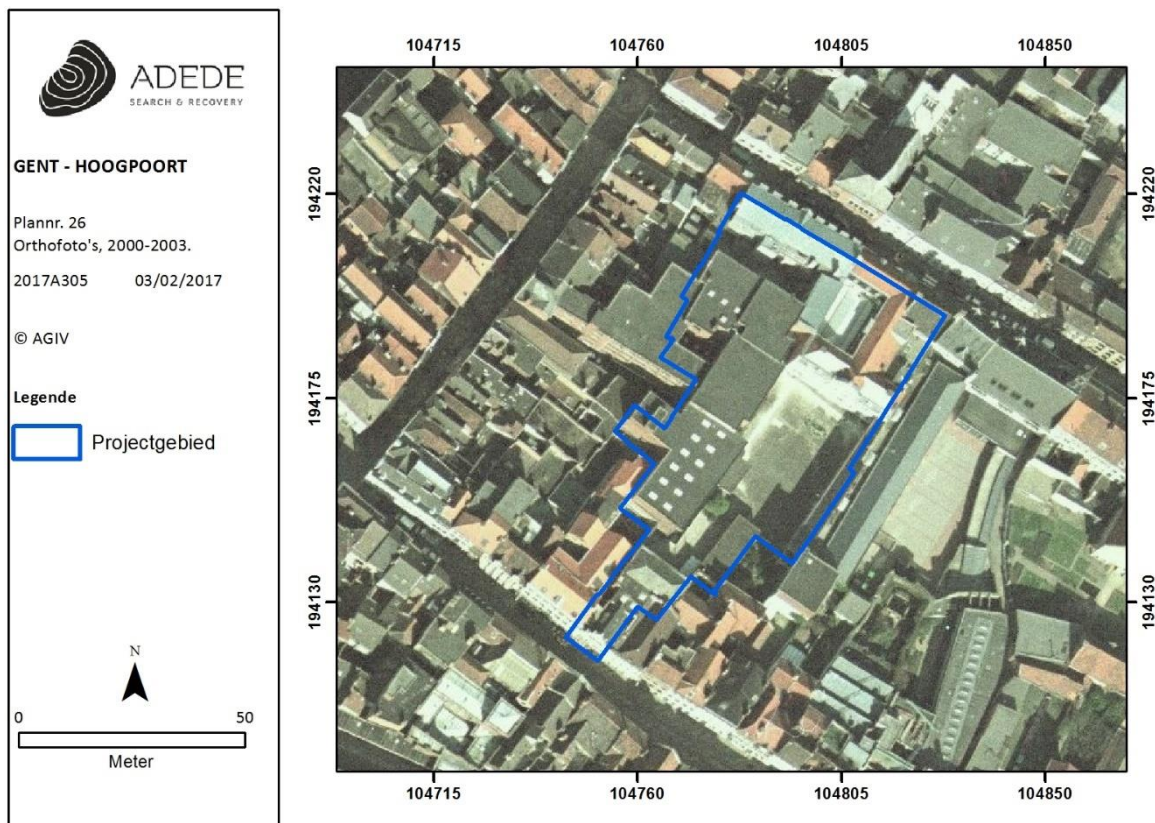
Deze kaart toont een vrij gedetailleerd beeld van het projectgebied. Het gebouw aan de Onderstraat staat aangeduid als Sch(ool). Ook het Straatje Zonder Einde staat aangegeven.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw.

3.3.2.2 Orthofoto's, 2000-2003

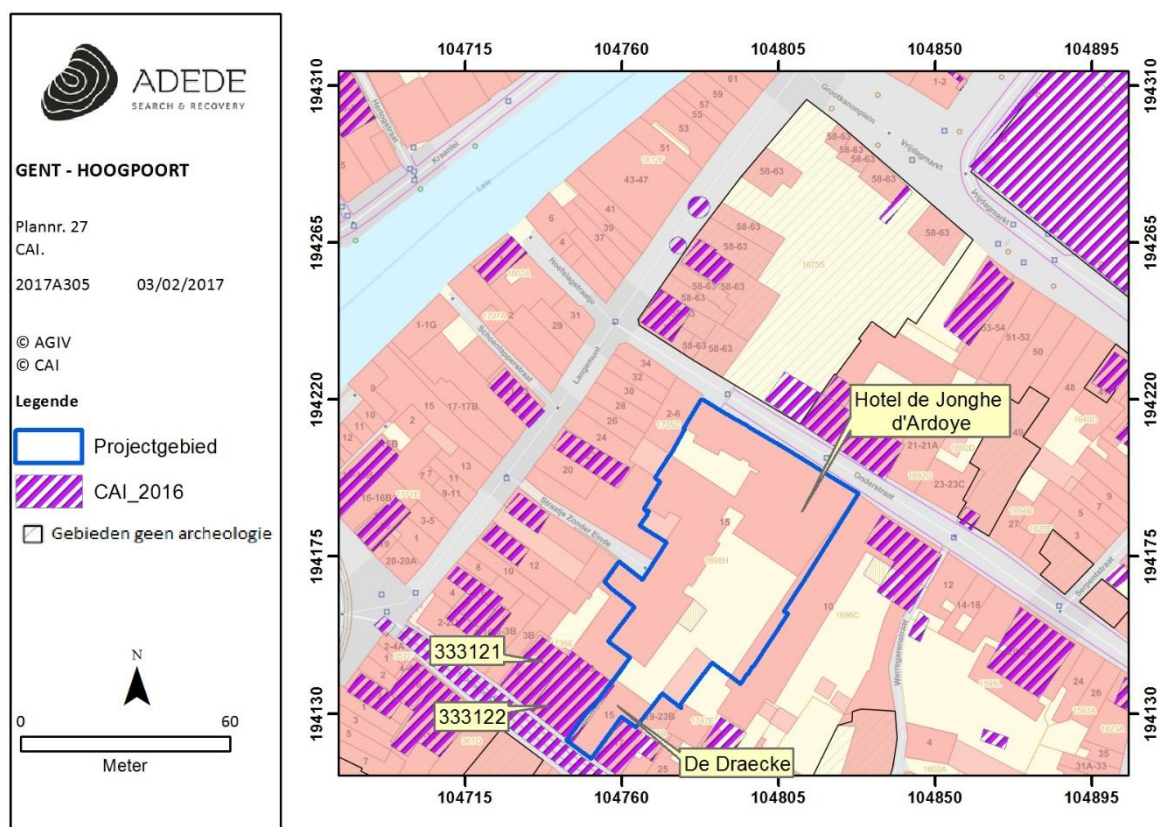
De orthofoto's uit 2000-2003 geven de situatie weer zoals die ook vandaag nog is. Het projectgebied bestaat uit een aaneengesloten huizenblok met een verharde vrije ruimte, de speelplaats, in het oosten.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de orthofoto's uit 2000-2003.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Tot op heden is de directe omgeving van het projectgebied al door verschillende gerichte opgravingen en opgravingscampagnes van de Dienst Stadsarcheologie onderzocht. In de Centrale Archeologische Inventaris zijn deze onderzoeken opgenomen. De opsomming in de CAI betreft voornamelijk een inventarisatie van opvallend muurwerk, waarbij de klemtoon valt op muurwerk uit de middeleeuwen, de zogenaamde *stenen*. Binnen het projectgebied kan melding gemaakt worden van twee bouwkundige relictten, waarvan één beschermd is. Tot slot wordt verwezen naar de hoek Onderstraat-Langemunt-Vrijdagmarkt waar een opgravingscampagne in verschillende fasen werd uitgevoerd. Dit archeologisch onderzoek werd nog niet opgenomen in de CAI-databank. Het gebied staat wel al ingekleurd als een zone waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.

Figuur 21. Situering van enkele CAI-meldingen in de nabijheid van het projectgebied.

3.4.1 Bouwkundige relict

ID 25 477 (bouwkundig relict) – ID 9 121 (beschermde monument)

De huidige School van Onze-Lieve-Vrouw Visitatie is sinds 1833 gevestigd in het 18de-eeuwse hotel de Jonghe d'Ardoye³³. Bij de bouw van dit hotel in 1751 werd een deel van het voormalige Hof van Camericke behouden, waarvan het hoge zadeldak nog bewaard is. In de loop van de 19de eeuw volgde een uitbreiding langs de tuinzijde met de bouw van een kapel in 1835 en een kostschool die sinds kort gesloopt en vervangen is door nieuwbouw. De nog behouden schoolgebouwen langs de Onderstraat dateren uit de 19de eeuw en zijn opgetrokken in een sobere neogotische stijl.

ID 24 912 (bouwkundig relict)

Dit gebouw, gelegen in de Hoogpoort 15, betreft het zogenaamde huis 'De Draecke', dat op heden deel uitmaakt van de School van Onze-Lieve-Vrouw Visitatie. Het betreft een verankerde zandstenen

³³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/25477>

trapgevel met vier traveeën uit de 15de eeuw. Het gebouw kende verschillende verbouwingen en werd gerestaureerd in de 20ste eeuw.

3.4.2 Stenen

CAI 333 122 – ID 24 909

Deze CAI-melding/ vastgesteld bouwkundig relict verwijst naar een steen dat in de Steneninventaris gekend is onder S49. Het betreft een rechthoekige constructie in Doornikse kalksteen die haaks op de Hoogpoort staat. De originele binnenverdeling en overdekking zijn niet bewaard. De binnenkant van de gevel heeft een zwaar massief gedeelte in Doornikse kalksteen. De achtergevel heeft een deuropening met een segment- en een rondboog. In het verlengde van de oostmuur bevindt zich een muur in Doornikse kalksteen en dit over een lengte van minstens 4m³⁴.

CAI 333 121 – ID

Deze CAI-melding/ vastgesteld bouwkundig relict verwijst naar een steen dat in de Steneninventaris gekend is onder S48. De kelderverdieping betreft een langwerpige constructie uit baksteen. Vier zuilen verdelen de ruimte in twee beuken³⁵.

3.4.3 Archeologisch onderzoek Onderstraat-Langemunt-Vrijdagmarkt

Tijdens dit archeologisch onderzoek werden verschillende gebouwplattegronden aangetroffen, waarvan sommigen toebehoren aan laatmiddeleeuwse patriciërswohnungen of 'stenen' zoals hierboven reeds enkele zijn besproken. Tevens werd een gebouwplattegrond van een vakwerkconstructie aangetroffen, die duidelijk georiënteerd was op de Onderstraat en vermoedelijk tussen de 12de en de 16de eeuw in gebruik was. De gebouwplattegrond was ingegraven in een humeuze donkere 'zwarte' laag: een vrij dik pakket met huishoudelijk afval die als leeflaag geïnterpreteerd kan worden. Deze laag wijst erop dat het terrein al in gebruik genomen werd alvorens de bouw van de vakwerkconstructie.

³⁴ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/333122>

³⁵ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/333121>

4 Besluit

4.1 Besluit gespecialiseerd publiek

4.1.1 Archeologische verwachting

Over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen binnen het projectgebied kan op basis van dit bureauonderzoek een vrij duidelijke uitspraak worden gedaan. Het projectgebied bevindt zich in de historische kern van de stad Gent, meer bepaald binnen de tweede stadsomwalling. Het geraadpleegde historisch kaartmateriaal bevestigt dat er bewoning aanwezig is vanaf het begin van de 16de eeuw. Archeologisch onderzoek bevestigt dit met aanwijzingen van 'stenen' uit de 15de (huis De Draecke) en uit de 18de eeuw (Hotel de Jonghe d'Ardoye). Deze bestaan tot vandaag en zijn opgenomen in het stedelijk weefsel: de huidige school is hier immers gehuisvest.

Tevens bestaat de mogelijkheid dat archeologische sporen van oudere periodes worden aangetroffen. Tijdens een archeologisch onderzoek aan de overzijde van de Onderstraat werden immers sporen teruggevonden die teruggaan tot vermoedelijk de 11de, maar zeker de 12de eeuw.

Gelet op de gunstige ligging van het projectgebied nabij de Leie kan echter niet uitgesloten dat archeologische sporen uit de periode voorafgaand aan de volle middeleeuwen aanwezig zijn binnen het projectgebied.

4.1.2 Afweging verder onderzoek

Het potentieel tot kennisvermeerdering wordt echter hoog ingeschat. Zoals eerder gesteld waren stenen patriciërswoningen omringd door erven waarop zich de nutsvoorzieningen bevonden. Over deze nutsvoorzieningen is tot op heden nog weinig gekend. Aangezien deze stenen woningen zowel ter hoogte van de Onderstraat als ter hoogte van de Hoogpoort bevinden, bestaat er een reële mogelijkheid tot het aantreffen van deze archeologische waarden. Hoewel de geplande ingrepen versnipperd zullen plaatsvinden en variërend in diepte, zal er ter hoogte van de huidige speelplaats de volledige bovenlaag (betontegels en vloerplaat) verwijderd worden. Gezien hierbinnen verschillende ingrepen zullen plaatsvinden die dieper zullen reiken dan deze reeds veroorzaakte verstoring wordt verder onderzoek noodzakelijk geacht. De meest nuttige en noodzakelijke methodiek voor het studiegebied is aan de hand van proefputten. De keuze van de locatie van deze proefputten en motivering worden verder toegelicht in het Programma Van Maatregelen. Het is echter pas mogelijk dit onderzoek aan te vatten na het verwijderen van de bestaande verharding, na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning.

4.2 Besluit breed publiek

De opdrachtgever wenst binnen de contouren van het onderzoeksgebied verschillende ingrepen in de bodem uit te voeren. In functie van het verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning diende een archeologienota opgesteld te worden, in een eerste fase aan de hand van een bureaustudie. Deze studie, uitgevoerd door ADEDE bvba, toonde aan dat verder onderzoek noodzakelijk is door de ligging van het onderzoeksgebied in combinatie met de geplande ingrepen die vermoedelijk doorheen de archeologische lagen zullen reiken. In eerste instantie die de site gewaardeerd te worden door middel van proefputten.

5 Bibliografie

- Bogaert C., Lanclus K. & Verbeeck M. met medewerking van Linters A. 1979: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4NB (2 delen), Brussel - Gent.
- Capiteyn A., L. Charles & M.C. Laleman, Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst, Amsterdam, 2007, p. 26-27.
- Charles, L., Laleman, M. Lievois, D. & Steurbaut P., Van walsites en speelhoven, Het vrije Gent van Jacques Horenbault (1619, Gent, 2008.
- Goossens M., 2012. *Studie van de diversiteit van de glauconiethoudende gesilicificeerde zandsteen uit het Onder- en Midden-Eoceen in de regio Fobecq-Gent*, Gent: Universiteit van Gent, Faculteit Wetenschappen, Opleiding Master in de Geologie.
- Janssens, D., 2017, Archeologienota Coupure Links 53 te Gent (Prov. Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 110, Gent.
- Laleman M.C. et al., Het Panoramisch Gezicht op Gent 1534, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, nr. 68, 2014, Gent, p. 166 - 168.
- Van Ranst E., Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (1:20000)*, Gent: Laboratorium voor Bodemkunde.
- Vermeire S., De Moor G. & Adams R., Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000), Brussel, 1999.

Internetbronnen:

- <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Formatie_van_Gentbrugge
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://www.inventaris.onroenderfgoed.be>
- <http://www.cai.onroenderfgoed.be>
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Map_of_Ghent_by_M._Seutter_and_J.M._Probst,_1780.jpg
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Hires_1534_STAM_GENT.jpg
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Ghent_by_Jacob_Van_Deventer,_BN_1.jpg
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Braun_Gent_UBHD.jpg

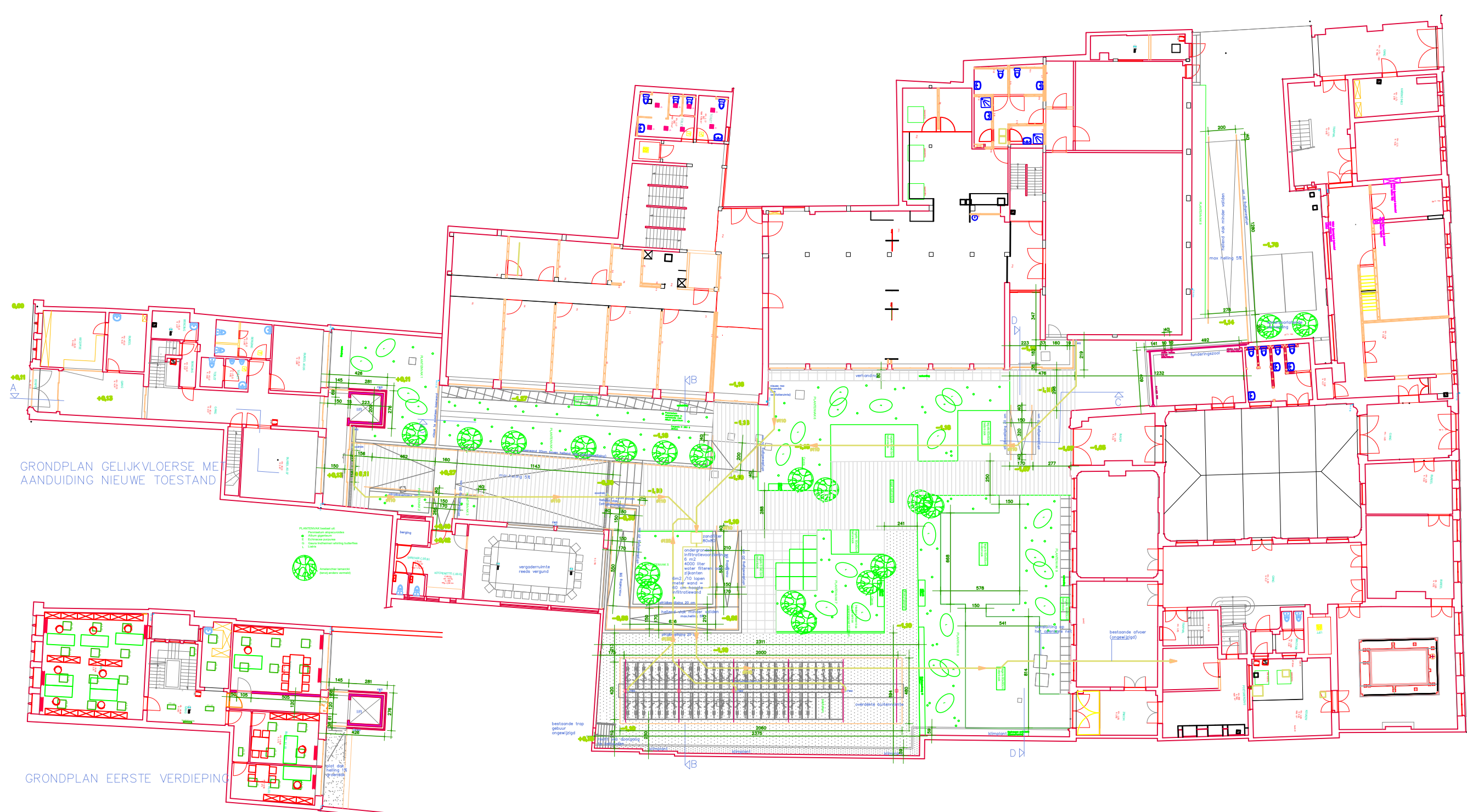
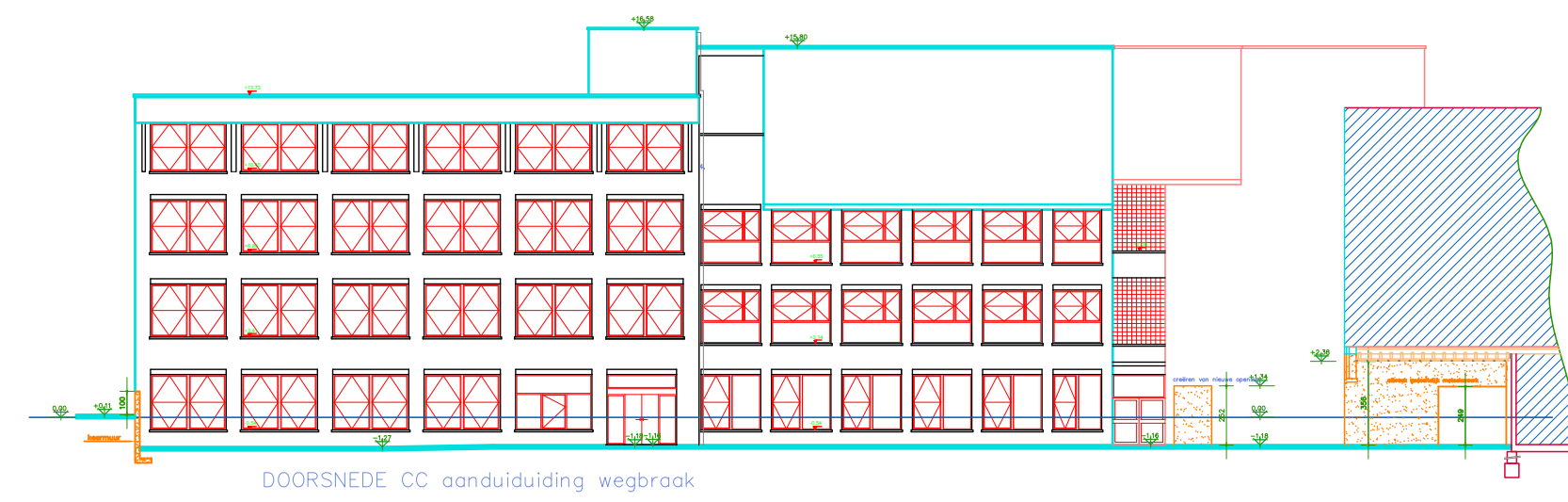
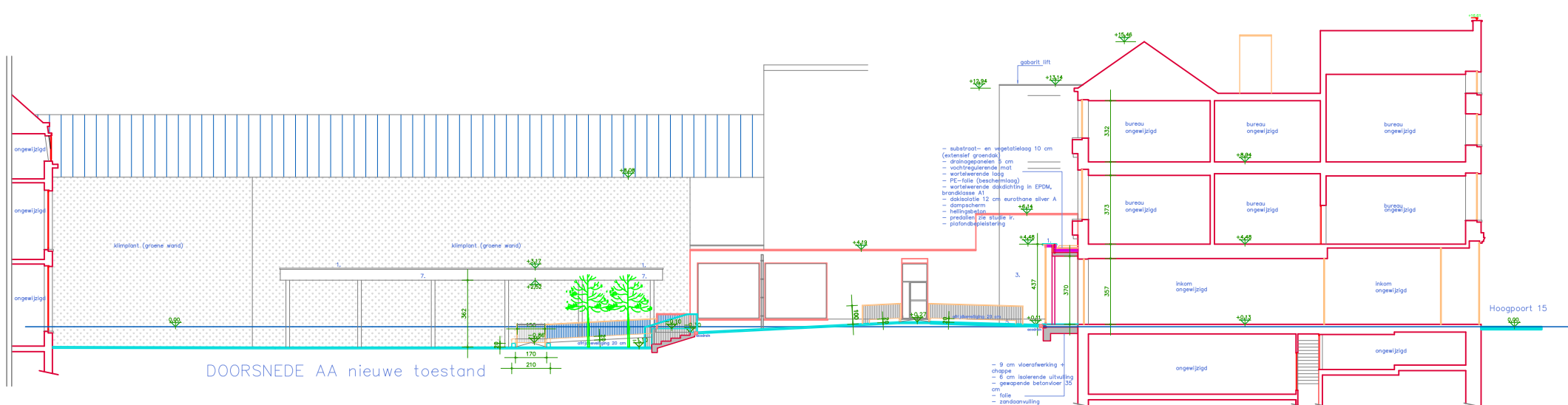
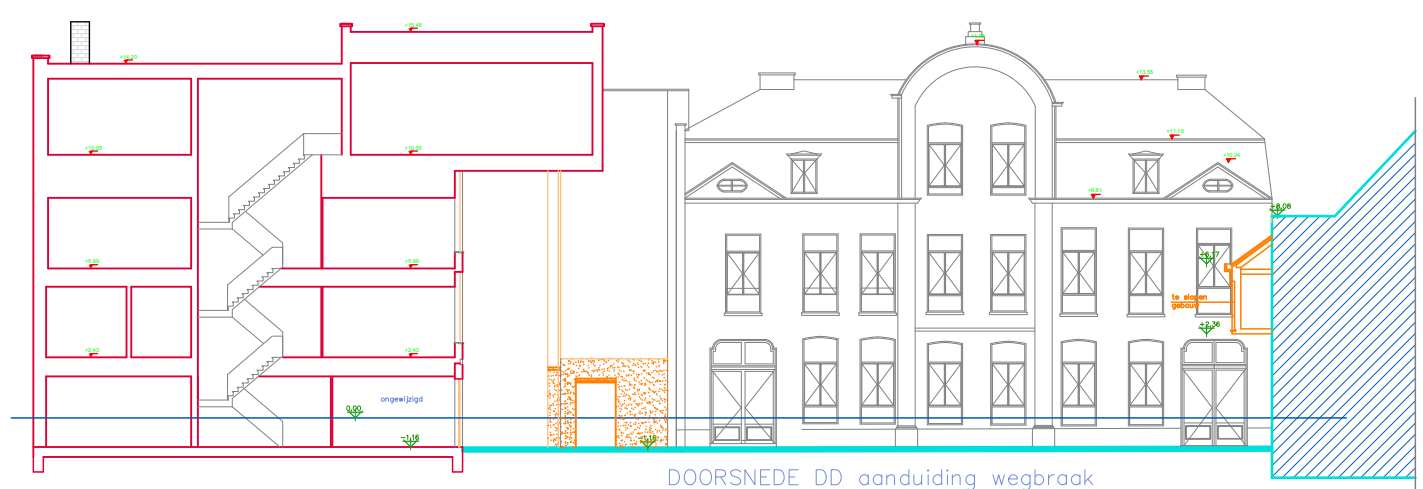
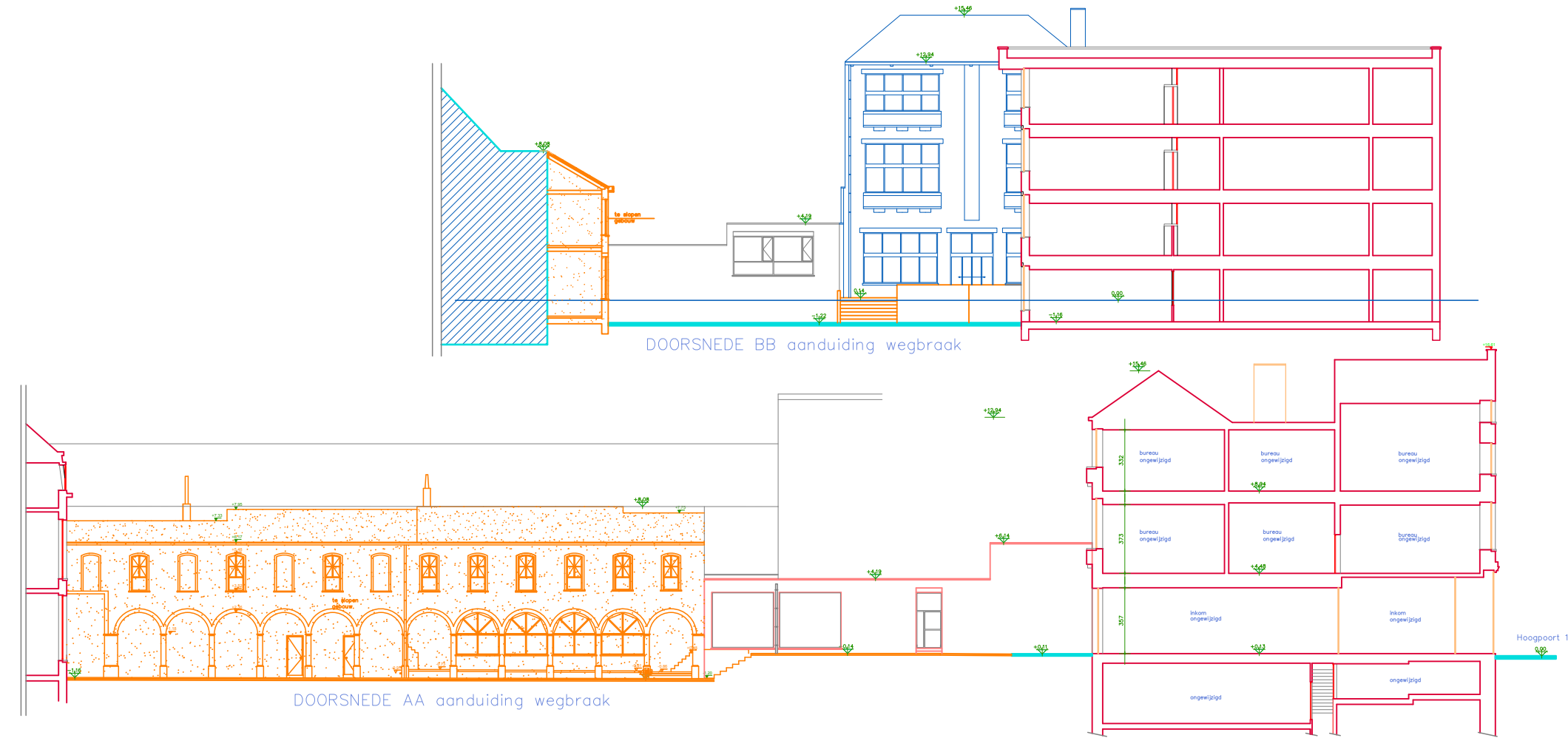
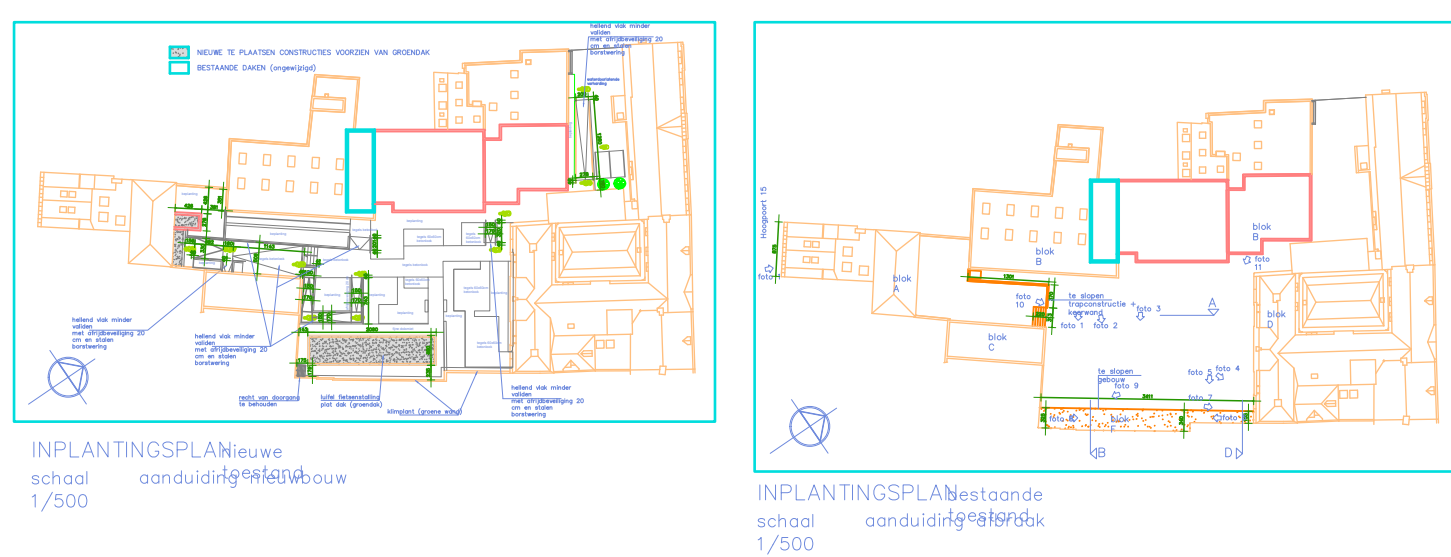
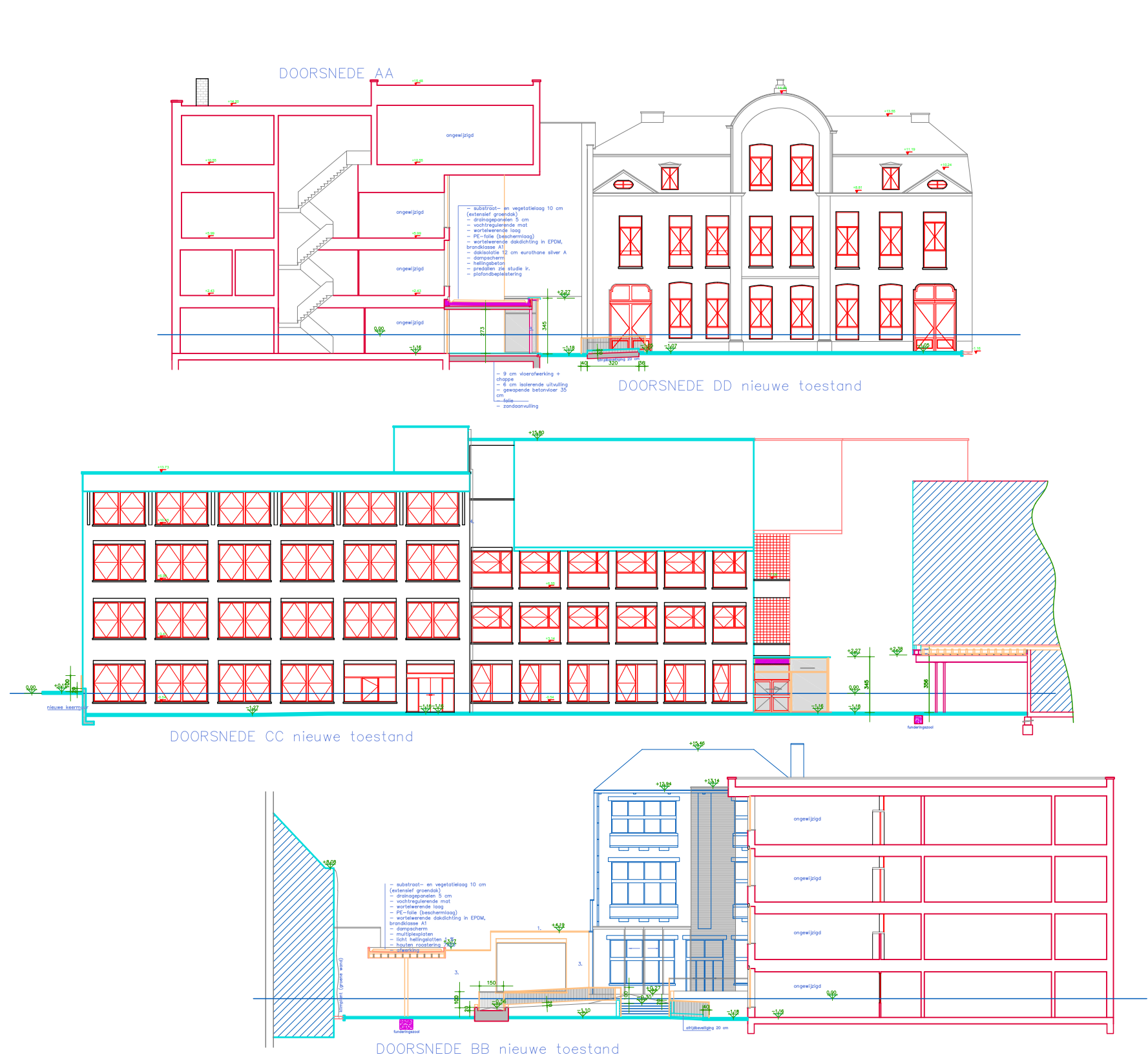
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Map_of_Ghent_by_Jacques_Horenbault.jpg
- http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Map_of_Ghent_by_Saurel.jpg
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_oude_kaarten_van_Gent#/media/File:Ghent_by_Louis_De_Vreese_in_1799.jpg

6 Lijst van plannen

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Situering van het projectgebied op de topografische kaart	1:1	Digitaal	03/02/2017
0002	Situering van het projectgebied op de luchtfoto uit 2016	1:1	Digitaal	03/02/2017
0003	Situering van het projectgebied op GRB	1:1	Digitaal	03/02/2017
0004	Gekende verstoorde zones	1:1	Digitaal	03/02/2017
0005	Inplantingsplan bestaande toestand	1:1	Digitaal	18/05/2017
0006	Inrichtingsplan ontworpen toestand	1:1	Digitaal	18/05/2017
0007	Grondplan gelijkvloers	1:1	Digitaal	03/02/2017
0008	Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal terreinmodel 1m	1:1	Digitaal	03/02/2017
0009	Situering van het projectgebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, digitaal terreinmodel 1m	1:1	Digitaal	03/02/2017
0010	Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart	1:50 000	Digitaal	03/02/2017
0011	Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart	1:200 000	Digitaal	03/02/2017
0012	Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart	1:1	Digitaal	03/02/2017
0013	Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart	1:1	Digitaal	03/02/2017
0014	Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart	1:1	Digitaal	03/02/2017
0015	Situering van het projectgebied op de bodemgebruikskaart	1:1	Digitaal	03/02/2017
0016	Situering van het projectgebied op het gewestplan	1:1	Digitaal	03/02/2017
0017	Situering van het projectgebied op het Panoramisch Zicht van Gent, 1534	-	Analoog	03/02/2017
0018	Situering van het projectgebied op de kaart van Deventer, 1559	-	Analoog	03/02/2017
0019	Situering van het projectgebied op de Civitates Orbis Terrarum, 1572-1617	-	Analoog	03/02/2017
0020	Situering van het projectgebied op de kaart van Horenbault, 1619	-	Analoog	03/02/2017
0021	Situering van het projectgebied op de Gandavum Vulgo Gent, 1641	-	Analoog	03/02/2017
0022	Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris	1:11 520	Analoog	03/02/2017
0023	Situering van het projectgebied op de kaart van Probst en Seutter	-	Analoog	03/02/2017
0024	Situering van het projectgebied op de topografische kaart van Vandermaelen	-	Analoog	03/02/2017
0025	Situering van het projectgebied op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw	1:5 000	Analoog	03/02/2017
0026	Situering van het projectgebied op de orthofoto's uit 2000-2003	1:1	Digitaal	03/02/2017
0027	Situering van enkele CAI-meldingen in de nabijheid van het projectgebied	1:1	Digitaal	03/02/2017

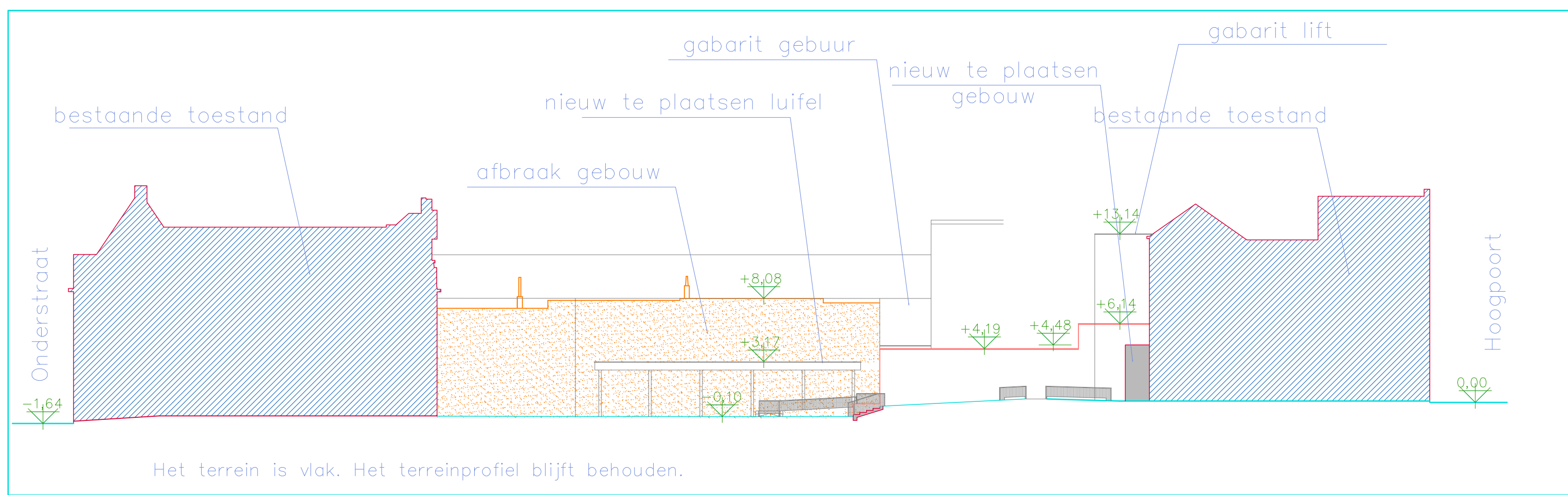
7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 22 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 23 -
Figuur 3. Hoogteprofielen.	- 24 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 25 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 27 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 28 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.....	- 29 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.....	- 30 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 31 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 32 -
Figuur 11. Detail van het Panoramisch Zicht op Gent, 1534 met aanduiding van het projectgebied.-	35
-	
Figuur 12. Situering van het projectgebied op de kaart van Deventer.	- 36 -
Figuur 13. Detail van de Civitates Orbis Terrarum met aanduiding van het projectgebied.	- 37 -
Figuur 14. Detail van de kaart van Horenbault met aanduiding van het projectgebied.....	- 38 -
Figuur 15. Detail van de Vulgarum Vulgo Gent met aanduiding van het projectgebied.	- 39 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 40 -
Figuur 17. Detail van de kaart van Probst en Seutter met aanduiding van het projectgebied.....	- 41 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van Vandermaelen.	- 42 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw.	- 43 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de orthofoto's uit 2000-2003.	- 44 -
Figuur 21. Situering van enkele CAI-meldingen in de nabijheid van het projectgebied.	- 45 -

AAN TE VRAGEN TOESTAND

BESTAANDE TOESTAND + WEGBRAAK

Het terrein is vlak. Het terreinprofiel blijft behouden.

TERREINPROFIEL
schaal 1/500